

Loviisa Hynninen, Katja Jäppinen, Maisa Norrgård

Leikki vie mennessään!

Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönottoprosessi

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Loviisa Hynninen, Katja Jäppinen, Maisa Norrgård Leikki vie mennessään! Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönottoprosessi 48 sivua + 2 liitettä 7.11.2011
Tutkinto	Toimintaterapeutti AMK
Koulutusohjelma	Toimintaterapian koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Toimintaterapeutti
Ohjaajat	Lehtori Merja Suoperä Lehtori Tarja Keltto
<p>Tässä opinnäytetyössä suomennettiin Test of Playfulness -arviointiväline (ToP) kahden yksityisen toimintaterapiayrityksen käyttöön. Suomennetusta ToP:sta käytetään nimeä Leikkimielisyyden arviointiväline. Työn tarkoituksena on tarkastella suomennoksen käyttöönottoprosessin eli implementoinnin toteutumista Toimintaterapia Viikareissa ja Lasten Terapia Palikoissa. Työssä selvitetään myös implementointiprosessissa ilmeneviä käyttöönottoa edistäviä ja estäviä tekijöitä.</p> <p>Yhteistyökumppaneilla oli tarve kehittää työtään ja kiinnostusta suomennetun välineen käyttöön. Työn teoriapohjana käytetään Marja Nevalaisen (2007) hyvän implementoinnin mallia sekä Leikkimielisyyden mallia (Bundy – Skard 2008). Lisäksi työssä esitellään leikin arvioinnin merkitystä toimintaterapiassa sekä leikkiä kehittävänä toimintana.</p> <p>Suomentamisen jälkeen yhteistyökumppaneille opastettiin arviointivälineen käyttö. Yhteistyökumppanit käyttivät arviointivälinettä työssään kesä- syyskuun ajan. Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönottoprosessia ja siihen vaikuttavia edistäviä ja estäviä tekijöitä koskien laadittiin sähköinen kyselylomake. Kyselylomakkeen vastausten pohjalta tehtiin teorialähtöistä analyysia. Prosessin loppuvaiheessa pidettiin yhteinen ryhmäkeskustelu yhteistyökumppaneiden kanssa.</p> <p>Implementointiprosessi toteutui onnistuneesti siinä mielessä, että yhteistyökumppanit kokivat Leikkimielisyyden arviointivälineen hyödylliseksi ja kertoivat jatkavansa sen käyttöä työssään jatkossakin. Käyttöönottoa edistäviä tekijöitä olivat muun muassa kiinnostus suomennettua arviointivälinettä kohtaan sekä arviointivälineeseen ja opastukseen liittyvä materiaali. Käyttöönottoa estäviksi tekijöiksi nousivat muun muassa arviointivälineen pisteytyksen epäselvyys ja monimutkaisuus sekä opastajien vähäinen käytännön kokemus arviointivälineestä.</p>	
Avainsanat	Implementointi, Test of Playfulness, leikkimielisyys, leikin arviointi

Authors Title	Loviisa Hynninen, Katja Jäppinen, Maisa Norrgård Implementing the Test of Playfulness.
Number of Pages Date	48 pages + 2 appendices 7.11.2011
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Occupational Therapy
Specialisation option	Occupational Therapist
Instructors	Tarja Keltto, Principal Lecturer Merja Suoperä, Principal Lecturer
<p>For this thesis the Test of Playfulness -assessment tool was translated into Finnish in order to be used in two private occupational therapy practices. The purpose of this thesis was to examine the feasibility of the implementation process for private practice execution. The thesis also discussed the promoting and preventing factors of the implementation process.</p> <p>All of the working life associates had the need to develop their work and had an interest towards the translated instrument. The theoretical bases of this thesis were the good implementation model (Nevalainen 2007) and the Model of Playfulness (Bundy – Skard 2008). In addition, the thesis explained the importance of play assessment in occupational therapy as well as the importance of play for a child's development.</p> <p>After the assessment instrument was translated, the associates were trained to use the instrument. They used the instrument as part of their work from June to September 2011. An electronic questionnaire was compiled regarding the implementation process and the promoting and preventing factors impacting on it. Based on the answers of the questionnaire, a data-driven analysis was carried out. At the end of September, a group discussion was held as an ending for the process with the associates.</p> <p>The implementation process was successful, as the associates experienced that the Test of Playfulness was useful and they intended to continue using it as a part of their work. An interest towards the assessment instrument and the materials given at the training promoted the feasibility of the instrument. The preventing factors of the feasibility on this study were, for example, the confusing and complicated scoring of the Test of Playfulness and the trainers' lack of practical experience in using the assessment instrument.</p>	
Keywords	Implementation, Test of Playfulness, playfulness, play assessment

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön lähtökohdat	4
2.1	Yhteistyökumppaneiden esittely	5
2.2	Tutkimuskysymykset	6
3	Tietoperusta	7
3.1	Leikki kehittävänä toimintana	7
3.2	Arviointi toimintaterapiassa	8
3.3	Leikkimielisyyden malli ja Leikkimielisyyden arviointiväline	11
3.4	Muita leikin arviointimenetelmiä	12
3.5	Hyvän implementoinnin malli	14
3.6	Aihetta käsitteleviä tutkimuksia	16
4	Opinnäytetyöprosessi	19
4.1	Leikkimielisyyden arviointivälineen suomentaminen	19
4.2	Implementointiprosessi	22
4.3	Aineiston keruu ja analysointi	26
4.3.1	Kyselylomake	27
4.3.2	Teemoitettu ryhmäkeskustelu	28
4.3.3	Aineiston analysointi	30
5	Tulokset	33
5.1	Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönottoa edistävät tekijät	34
5.2	Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönottoa estävät tekijät	35
6	Johtopäätökset	36
7	Pohdinta, etiikka ja luotettavuus	39
	Lähteet	45
	Liitteet	
	Liite 1. Käyttöönotossa huomioitavat tekijät	
	Liite 2. Kyselylomake	

1 Johdanto

*Parempi kuin karamelli
lapsista on savivelli.
Niinkös, niinkös, niinkös, että
missä vain on kuravettä,
siellä hurjat huudot soivat,
siellä lapset ilakoivat?
Märkä hame, märkä takki,
ihan märkä koko sakki!*

-Martti Haavio (1994: 45)

Leikki on tapa, jolla lapset ilmaisevat itseään. Samalla he tutustuvat ja kokeilevat rajojaan yhä uudelleen oppien yhä monimutkaisempia ja hienovaraisempia malleja elämiin. Leikin kautta he opettelevat tuntemaan itseään ja maailmaansa, jossa elävät. Leikki on todettu yhdeksi tärkeimmistä toiminnoista, joihin ihmiset osallistuvat. (Knox 2005.) Toimintaterapeutit pyrkivät mahdollistamaan leikin lapsen elämässä.

Leikki on lapsen työtä. Leikkiä pidetään itsestään selvänä toimintana, joka kuuluu lapsen arkeen. Nykyaikana keskitytään niin paljon osaamiseen ja akateemisiin taitoihin, että leikki saattaa jäädä vähemmälle arvostukselle. Aikuiset keuhuvat ja arvostavat kovin nuorena opittuja akateemisia taitoja. Tällöin lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja omaksuu, että lukemaan oppimisella ja kertotaulun osaamisella saa huomiota ja arvostusta. Lapsuudessa on kuitenkin tärkeää hankkia valmiuksia leikin kautta, jotta yksilöstä kasvaa myöhemmin tasapainoinen ja oppivainen ihminen.

Idea opinnäytetyöhön lähti kiinnostuksesta lasten leikkiin ja sen merkityksellisyydestä niin lapsen kehitykselle kuin yhteiskunnallekin. Muutamien viime vuosien ajan tiedotuskanavat ovat uutisoineet lasten ja nuorten pahoinvoinnista sekä leikin katoamisesta yhä nuoremmilta lapsilta. Tiededokumentit kertovat, kuinka vanhemmat suojelevat jälkikasvuun lapsuuden normaaleilta asioilta. Ylisuojelevat vanhemmat pitävät lapsiaan neljän seinän sisällä, kuljettavat lapsia harrastuksiin ja seuraavat heidän jokaista

liikettään. Lasten spontaani leikki on kadonnut lähes kokonaan yhden sukupolven aikana, sillä lapsilla ei ole enää aikaa eikä tilaisuutta heittäytyä leikkiin. (Leikin loppu 2010; Pumpulissa kasvaneet 2010.) Yhä nuoremmat lapset käyttäytyvät kuin aikuiset: pukeutuvat, meikkaavat, käyvät ostoksilla, elehtivät tai puhuvat aikuismaisesti. Sosiaalisen paineen vuoksi lapsilla saattaa jäädä mielenkiintoiset leikit sikseen tietokonepelien ja televisio-ohjelmien tullessa tilalle. Medialla on suuri vaikutus lasten ja nuorten vapaa-aikaan.

Toimintaterapeutti käyttää arviointia tiedon keräämiseen asiakkaan tilanteesta. Esimerkiksi lapsen leikkiä voidaan arvioida erilaisilla menetelmillä, joista havainnointi on paljon käytetty tapa. Toimintaterapeutin tulee tuntee arviointiväline ja siihen kuuluva tietopuusta hyvin, jotta hän osaisi käyttää arviointivälinettä ja hyödyntää sen avulla saatua tietoa työssään. Tässä opinnäytetyössä on tarkoituksena juurruttaa uusi arviointiväline toimintaterapeuttien työhön. Tätä uuden menetelmän käyttöönottoprosessia kutsutaan implementoinniksi. Opinnäytetyössä esiteltävän implementointiprosessin pohjalla käytetään Marja Nevalaisen (2007) hyvän implementoinnin mallia.

Implementoinnin lähtökohtana on tarve uudelle menetelmälle. Opinnäytetyön yhteistyökumppaneina on kahdesta lasten toimintaterapian yrityksestä kolme yksityisyrittäjää, joiden työhön implementoitiin leikin arviointiväline, Test of Playfulness. Arviointiväline suomennettiin, jotta se vastaisi yhteistyökumppaneiden tarpeita paremmin kuin englanninkielinen arviointiväline.

Test of Playfulness (ToP) on lasten leikin havainnointiarviointiväline, jolla arvioidaan leikissä esiintyvää leikkimielisyyttä. ToP-arviointiväline pohjautuu Model of Playfulness -malliin, jonka mukaan leikkimielisyys määritellään neljän elementin kautta: sisäinen motivaatio, oman toiminnan säätely, vapaus realiteeteista ja kehystäminen. (Bundy – Skard 2008.) Raportissa käytetään Model of Playfulness -nimen sijaan suomennettua vastinetta Leikkimielisyyden malli. ToP-termiä käytetään puhuttaessa alkuperäisestä englanninkielisestä arviointivälineestä ja Leikkimielisyyden arviointiväline -termiä puolestaan käytetään, kun kyse on suomenkielisestä arviointivälineestä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönottoa yksityisyrittäjissä sekä selvittää implementointiprosessissa ilmenneitä käyt-

töönottoa edistäviä ja estäviä tekijöitä. Aineisto kerättiin kyselylomakkeella ja ryhmäkeskustelulla ja analysoitiin teorialähtöistä analyysimenetelmää käyttäen.

Tässä raportissa esitellään ensin opinnäytetyön lähtökohdat, yhteistyökumppanit ja tutkimuskysymykset. Seuraavassa osiossa esitellään opinnäytetyön taustalla olevaa tietopohjaa leikin merkityksestä lapsen kehitykselle, toimintaterapian arviointia sekä Leikkimielisyyden malli ja -arviointiväline. Lisäksi tarkastellaan hyvän implementoinnin mallia ja muita aihetta käsitteleviä tutkimuksia. Opinnäytetyöprosessin osalta esitellään arviointivälineen suomentaminen ja toteutettu implementointiprosessi, minkä jälkeen kerrotaan aineistonkeruusta ja -analysoinnista. Loppuosassa käydään läpi opinnäytetyön tuloksia ja johtopäätöksiä. Pohdinnassa arvioidaan toteutunutta opinnäytetyöprosessia.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyössä mukana olleet yhteistyökumppanit sekä opinnäytetyöprosessia ohjaavat tutkimuskysymykset. Tämän laadullisen opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten uuden arviointivälineen käyttöönotto- eli implementointiprosessi toteutui kahdessa yksityisessä toimintaterapiayrityksessä sekä mitkä olivat prosessin aikana ilmeneviä käyttöönottoa edistäviä ja estäviä tekijöitä. Tavoitteena oli juurruttaa uusi arviointiväline yhteistyökumppaneiden työhön ja kehittää heidän työtään.

Opinnäytetyöllä on myös tarkoituksena herättää huomiota lapsen leikin tärkeydestä ja esitellä toimintaterapian näkökulmaa lapsen leikkiin. Opinnäytetyössä esitellään Leikkimielisyyden -arviointiväline. Kiinnostus juuri tähän välineeseen syntyi jo lasten toimintaterapian opintojen aikana, kun opintojaksolla tutustuttiin lasten arviointivälineisiin ja käytettiin niitä. ToP vaikutti mielenkiintoiselta, koska siinä korostetaan enemmän lapsen kokemusta toiminnassa kuin suorituskeskeisyyttä. Lapsi voi olla leikkimielinen ja leikkiä laadukkaasti fyysisistä rajoitteista huolimatta.

Test of Playfulness -arviointiväline suomennettiin opinnäytetyöprosessin alussa yhteistyökumppaneiden työn kehittämistä varten. Lähes kaikki lasten toimintaterapian arviointivälineet ovat englanninkielisiä ja kehitetty alun perin muuhun kuin suomalaiseen kulttuurikontekstiin. Pesosen ja Virtasen opinnäytetyössä (2009: 17) tuli esille, että suomenkielisten menetelmien käyttöönotto on helpompaa, kuin vieraskielisten. On tärkeää, että arviointiväline olisi saatavilla omalla äidinkielellä, jotta sen opetteleminen ja käyttäminen olisi helpommin lähestyttävissä.

”Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.” YK:n yleissopimuksessa lasten oikeuksista (1989, artikla 31) tuodaan esille arvostus lapsen leikkiin. Toimintaterapian näkökulmasta katsottuna leikki luokitellaan tärkeäksi toimintakokonaisuudeksi lapsen jokapäiväisessä elämässä.

2.1 Yhteistyökumppaneiden esittely

Lasten terapia Palikat on yksityinen fysio- ja toimintaterapiayritys, jonka tilat sijaitsevat Tuusulan Hyrylässä. Lasten ja nuorten erikoistoimintaterapeutti Riitta Mikkola lähti mukaan opinnäytetyöhön yhteistyökumppaniksi. Yrityksessä työskentelee kolme toimintaterapeuttia ja kaksi fysioterapeuttia, joista kukin toimii itsenäisenä ammatinharjoittajana. Jokainen terapeutti vastaa omasta työstään, ja vastuuta yhteisistä käytännön asioista ja hankinnoista on jaettu. Alle 14-vuotiaiden lasten ja nuorten terapiaa he toteuttavat perheen ja lapsen tarpeiden mukaan joko vastaanotolla tai koti-, päiväkoti- tai koulukäynteinä. Toimintaterapiassa käy lapsia ja nuoria, joilla voi olla niin motorisia, neuropsykiatrisia kuin tunne-elämän kehityksen viiveitä tai -häiriöitä. Asiakkaat tulevat arvioituina sairaalasta tai terveyskeskuksesta. Toimintaterapeutit käyttävät satunnaisesti VMI-arviointivälinettä. (Mikkola 2011; Lasten terapia Palikat 2011).

Toimintaterapia Viikarit on kahden yksityisyrittäjän lasten toimintaterapiayritys, joka on perustettu kolme vuotta sitten. Yrityksen molemmat toimintaterapeutit, Laura Virtapuro ja Nina Rieskaniemi, ovat yhteistyökumppaneina. Asiakasryhmä koostuu pääasiassa alle 10-vuotiaista lapsista, joilla on haasteita psykiatrisilla tai neurologisilla osa-alueilla. Lapset tulevat arvioituna Helsingin ja Uudenmaan Sairaanhoidopiiristä (HUS) ja toimintaterapiaa toteutetaan Viikareiden tiloissa sekä yksilöllisesti että ryhmämuotoisesti tai päiväkoti-, koulu- tai kotikäynteinä (Rieskaniemi – Virtapuro 2011; Toimintaterapia Viikarit 2007).

Yhteistyökumppanit eivät olleet aikaisemmin käyttäneet ToP-arviointivälinettä. Toisessa yrityksessä toimintaterapeutti oli kuullut välineestä, kun taas toisessa toimintaterapeutit eivät tienneet välineestä valmiiksi mitään. Kummassakin yrityksessä toimintaterapeutit olivat kiinnostuneita kehittämään omaa työtään ottamalla lasten leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöön työssään. Kuultuaan ToP-arviointivälineestä toimintaterapeutit Viikareissa uskoivat, että pystyisivät arviointivälineen avulla perustelemaan lapsen toimintaa ja kiinnittämään huomiota leikin osa-alueisiin. He halusivat työkalun, jonka tuella voisivat ohjeistaa lasten vanhempia ja päiväkodin henkilökuntaa. Lasten Terapia Palikoissa toimintaterapeutti kertoi tarvitsevansa arviointivälinettä päiväkotikäynneille, jotta voisi havainnoida millaista lapsen leikki on, mihin aikuinen voisi siinä kiinnittää huomiota ja miten ohjata lasta leikkutilanteessa.

2.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöprosessia ohjaavia tutkimuskysymyksiä pohdittiin useaan otteeseen. Tutkimuskysymysten laatimiseen vaikuttivat monet asiat alkaen opinnäytetyön tekijöiden kiinnostuksen kohteista toimintaterapian ajankohtaisiin tarpeisiin. Yhtenä taustavaikuttajana oli Test of Playfulness -arviointivälineen saaminen näkyville ja suomalaisten toimintaterapeuttien käyttöön. Lopulta päädyttiin kysymyksiin, jotka palvelevat tutkimuksen tarkoitusta ja tuovat uutta näkökulmaa uuden arviointivälineen käyttöönottoon.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten Leikkimielisyyden arviointivälineen implementointiprosessi toteutui kahdessa yksityisessä toimintaterapiayrityksessä?
2. Mitkä tekijät vaikuttavat Leikkimielisyyden arviointivälineestä tehdyn suomennoksen käyttöönottoon? - Mitä edistäviä ja estäviä tekijöitä käyttöönotossa ilmenee?

Kysymykset muotoutuivat pääosin Nevalaisen (2007) tutkimuksen pohjalta. Hyvän implementoinnin mallin soveltaminen yksityisyrittäisiin tuo siihen uutta näkökulmaa, koska aikaisemmin implementointimallia ei ole sovellettu yksityisyrittäisiin. ToP:lle haluttiin saada enemmän näkyvyyttä Suomessa lasten toimintaterapian piirissä, sillä väline voisi olla oiva työkalu lasten leikin ja leikkimielisyyden osa-alueiden havainnoimiseen. Nevalainen (2007) oli selvittänyt IMBA- ja Melba-arviointivälineiden käyttöönottoon liittyviä edistäviä ja estäviä tekijöitä. Oli luontevaa ja perusteltua lähteä soveltamaan aikaisemmin hyväksi osoittautunutta tutkimusasetelmaa uuteen käyttökontekstiin. Käyttöönottoa edistävät tekijät helpottavat ja estävät tekijät haittaavat välineen juurtumista työhön (Nevalainen 2007: 20).

Ensimmäistä tutkimuskysymystä avataan luvussa 4.2 Implementointiprosessi, jossa esitellään implementoinnin kolme vaihetta ja kuvataan niiden toteutumista tässä opinnäytetyöprosessissa. Luvussa 5.0 Tulokset, esitellään kyselylomakkeella ja ryhmäkeskustelulla saadun aineiston pohjalta arviointivälineen käyttöönottoa edistäviä sekä estäviä tekijöitä. Johtopäätöksissä, luvussa 6.0, tulkitaan saatuja tuloksia yksityiskohtaisemmin ja vedetään yhteen tutkimuskysymysten vastaukset.

3 Tietoperusta

Opinnäytetyön taustalla on kirjallisuudesta haettua tietoa, jolla voidaan perustella opinnäytetyön tarkoitusta. Tässä luvussa esitellään leikkiä kehittävänä toimintana lapselle toimintaterapian näkökulmasta. Tämän jälkeen kerrotaan toimintaterapiaprosessiin kuuluvasta arvioinnista. Leikkimielisyyden arviointivälineen taustalla oleva teoria on Leikkimielisyyden malli ja implementoinnissa käytetään hyvän implementoinnin mallia. Lisäksi esitellään muita leikin arviointimenetelmiä sekä Leikkimielisyyden arviointivälineeseen, leikkimielisyyteen sekä implementointiin liittyviä aikaisempia tutkimuksia.

3.1 Leikki kehittävänä toimintana

Leikki on toimintaa, jonka kautta lapsi toteuttaa itseään sekä osallistuu arkeensa ja ympäröivään maailmaan. Tekemisellä ja toiminnalla ei tarkoiteta samaa asiaa. Toimintaterapiassa ajatellaan, että toiminnalla pitää olla tarkoitus ja merkitys, joita toimija itse määrittelee toiminnalle. Ihmistä motivoi toimintaan hänen itsensä antama merkitys toiminnalle. Samoin toiminnalla on jokin tavoite tai päämäärä, jonka vuoksi toimija ryhtyy toimintaan. (Hautala – Hämäläinen – Mäkelä – Rusi-Pyykönen 2011: 23-27). Lapsen kohdalla leikkitoimintaan motivoi usein leikin tuottama ilo ja leikki itsessään.

Leikillä on suuri vaikutus yksilön mielenterveyteen ja elämänlaatuun. Leikkitoiminta edistää joustavuutta, luovuutta, ongelmanratkaisua ja sopeutumista uusiin tilanteisiin. Toimintaterapiassa uskotaan myös leikin voimaan tehdä elämästä iloista ja edistää hyvinvointia lapsilla ja aikuisilla. (Miller-Kuhaneck – Miller – Spitzer 2010: 32-33.)

Yle Teema -kanavalla näytetty dokumentti (Leikin loppu 2010) kertoo spontaanin leikin katoamisesta yhden sukupolven aikana ja siitä, mitä seurauksia leikin loppumisella on. Vanhempien huoli lasten turvattomuudesta on ajanut lapset sisätiloihin ja ohjattu leikki-/harrastustoiminta on ottanut yhä suuremman roolin heidän elämässään. Ohjatussa toiminnassa lapsille annetaan tarkat ohjeet ja kerrotaan miten tulee käyttäytyä, jolloin itsenäistä ajattelua ei tarvita. Tällaisten lasten aloitekyky, luova toimeliaisuus ja ongelmanratkaisukyky ovat heikompia kuin lasten, joiden annetaan leikkiä vapaasti. Jos leikillä on struktuuri, säännöt ja päämäärä ja sitä seurataan, se ei enää ole leikkiä. Vapaan leikin myötä lapset oppivat edellä mainittuja asioita luontaisesti, mutta vapaata leikkiä ja sen vaikutuksia on vaikeaa mitata, jolloin sitä ei pidetä arvossaan. Leikissä,

joka tapahtuu spontaanisti, lapset ottavat riskejä ja saavat olla sellaisia kuin ovat. Heidän sosiaaliset taitonsa kehittyvät ja he oppivat tekemään yhteistyötä ja ratkaisemaan ongelmia ja kiistoja. Leikki myös tutkitusti edistää aivojen kehittymistä. (Leikin loppu 2010.)

Leikki toimintamuotona on lapselle ensisijaista ja hyvin luontaista. Leikki ei ole riippuvaista ulkoisista tarkoituseristä, eikä sen avulla tavoitella mitään. Leikki on itsetarkoitus lapsen toiminnassa. Leikkiessään lapsi toistaa lukuisia kertoja tiettyjä asioita häiriintymättä ympäristöstä. Lapsi myös siirtää huomionsa nopeasti toiseen asiaan lopettaessaan edellisen toiminnon. Lapsi oppii leikkiessään, mutta hän leikkii, koska leikkiminen on hauskaa, ei oppimisen vuoksi. (Zimmer 2002: 69.)

Lapsella on sisäinen kehittymisen halu, joka aktivoi hänet toimimaan. Leikkiessään lapsi saa paljon aistikokemuksia, kuten näkö-, kuulo-, haju-, maku-, tunto-, asento- ja liike-, painovoima- ja tasapaino- sekä sisäelimestä tulevia aistimuksia. Mitä enemmän lapsi leikkii ympäristössään, sitä enemmän hän kokee eri aistimuksia ja sitä monimutkaisempia toimintareaktioita hän kykenee tuottamaan. Erilaiset ympäristöt, kuten leikkikentät, hiekkarannat tai pihaympäristö ovat mieluisia paikkoja lapselle, koska siellä olevat keinut, liukumäet, karusellit, kiipeilytelineet, kiikkulaudat, hiekkalaatikot ja tunnelit antavat paljon aistikokemuksia ja kehittävät lapsen hermoston tarpeita. Sivusta-seuraajalle saattaa näyttää, että lapsi ei leikkiessään opi mitään tärkeää, mutta todellisuudessa hän opettelee hyvin merkittävää asiaa: hän opettelee kuinka opitaan. Sensoristen taitojen kehittyessä lapsi oppii esimerkiksi vähemmällä vaivalla lukemaan, laskemaan yhteen, kirjoittamaan ja toimimaan kavereidensa kanssa. (Ayres 2008: 84, 258-261.)

3.2 Arviointi toimintaterapiassa

Toimintaterapianimikkeistössä (Holma 2003: 34) leikkimisen arviointi on sijoitettu omaksi arvioitavaksi alaluokakseen toimintakokonaisuuksien hallinnan arvioinnin alle:

"Arvioidaan osallistumista leikkitoimintoihin, jotka voivat olla sisällöltään tutkivaa leikkiä, mielikuvitusleikkiä, sääntöpelejä, sääntöleikkiä tai symbolista leikkiä. Arvioidaan leikkiin liittyvien välineiden tarkoituksenmukaista käyttöä."

Kun lapsi tulee toimintaterapiaan, terapeutti aloittaa terapiaintervention keräämällä asiakkaan tilanteesta tietoa. Hahmottaakseen asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaisesti, toimintaterapeutti kerää tietoa asiakkaastaan muun muassa haastattelemalla, havainnoimalla, arvioimalla ja mittaamalla. Arviointiin valittujen menetelmien täytyy olla asiakaslähtöisiä ja luotettavia. Toteutuneen arvioinnin jälkeen saatujen tietojen perusteella yhteistyössä asiakkaan tai hänen omaistensa kanssa laaditaan tavoitteet asiakkaan halutulle muutokselle. (Finlay 2004: 158; Hautala ym. 2011: 123, 128.)

Monet ammattiryhmät käyttävät työssään haastattelua, havainnointia ja mittaamista arviointimenetelminä. Haastattelun avulla selvitetään asiakkaan omia kokemuksia omasta toiminnastaan, sitä mahdollistavista ja estävistä tekijöistä. Asiakkaan toimintaa havainnoimalla saadaan tietoa hänen toiminnallisesta suoriutumisestaan. Luotettavimmat tulokset asiakkaan toiminnallisesta suoriutumisesta saadaan havainnoimalla asiakkaan tekemisiä hänen omassa luontaisessa ympäristössään. Mittaamisella saadaan tuloksia jostain tietystä toiminnan aikana ilmenevästä ominaisuudesta. Mittaamiseen käytetään erilaisia arviointimenetelmiä ja testejä. (Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa 2010: 14.)

Toimintaterapia-arvioinnissa tärkeitä alueita ovat toiminnalliseen suoriutumiseen vaikuttavien, niin ympäristössä kuin asiakkaan toiminnassa esiintyvien tukevien ja rajoittavien tekijöiden selvittäminen. Arvioinnissa tehdään yhteistyötä sekä asiakkaan että hänen läheistensä kanssa. Toiminnallisen suoriutumisen arvioinnissa toimintaterapeutti kiinnittää huomiota yksilön, ympäristön ja toiminnan väliseen vuorovaikutukseen. (Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa 2010: 8.)

Toimintaterapia-arviointi keskittyy yleensä yksilön kykyyn selviytyä jokapäiväisestä elämästään työn tai leikin, vapaa-ajan ja itsestä huolehtimisen osa-alueilla. Arvioinnissa huomioidaan myös asiakkaan fyysinen ja sosiaalinen tilanne, toiminnalliset taidot sekä yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten mielenkiinnot, motivaatio ja vahvuudet. (Finlay 2004: 169-160.)

Lasten toimintaterapia-arvioinnissa perheen merkitys omaisina ja asiakkaina korostuu. Toimintaterapeutin tuleekin ottaa huomioon myös perheenjäsenten huolet ja tarpeet arviointia suunnitellessaan ja tehdessään. Mulligan (2003: 8) määrittelee huoltajille ja perheenjäsenille neljä roolia arviointiprosessissa: 1) olla haastateltava tai tiedonantaja,

2) avustaa sekä lasta että terapeuttia arvioinnissa, 3) osallistua tarjoamalla tietoa perheen toiminnasta ja sen sisäisestä vuorovaikutuksesta sekä 4) tehdä yhteistyötä tiedon jakamisessa, ongelmanratkaisussa ja päätöksenteossa arviointiprosessin aikana. (Mulligan 2003: 7-8.)

Leikin arvioiminen toimintaterapiassa on varsin perusteltua, sillä vauvat ja nuoret lapset oppivat ja harjoittelevat uusia taitoja nimenomaan leikin kautta. Leikki myös opettaa tunnistamaan sosiaalisia rooleja sekä tunteita ja sen avulla kehitetään ystävyssuhteita. Lapset ovat sisäisesti motivoituneita leikkiin ja käyttävät suurimman osan ajastaan leikkimiseen, se on luontainen tapa tutkia ja tutustua ympäristöön. Leikki on myös eniten käytetty terapiamuoto lasten toimintaterapiassa. (Mulligan 2003: 96.)

Leikki on usein mainittu jo lapsen terapian tavoitteissa. Test of Playfulness on hyvä työväline leikkiin liittyvien tavoitteiden asettamisessa. Sen avulla voidaan ensin määrittää, millä leikin osa-alueella lapsella on pulmia ja tulosten perusteella lähteä rakentamaan sopivia tavoitteita. Tavoitteiden toteutumista terapiassa seurataan uusilla arvioinneilla, joiden avulla nähdään, onko leikissä tapahtunut muutosta. Arviointimenetelmä on standardoitu väline, jossa lapsen leikkitaitoja verrataan samanikäisten kehitykseen. Erityisen tärkeää välineen käyttäjälle onkin tuntee lapsen normaali kehitys, sillä välineessä ei ole valmiita taulukkoja, joista pisteet katsotaan, vaan pisteytys on havainnoijan oman harkinnan varassa.

Standardoiduissa arviointivälineissä toimintaterapeutille on määritelty tietyt ohjeet, miten välinettä käytetään, esimerkiksi ohjeiden antoon ja pisteytykseen. Testimateriaalissa kuvaillaan yksityiskohtaisesti mitä varten ja kenelle testi on suunniteltu sekä kehittämisprosessi ja siinä käytetyt menetelmät. Pisteytys- ja testin tekemisohteet kuvaillaan tarkasti, jotta kaikki testin tekemiseen koulutetut tekisivät testin samalla tavalla. Tuloksiksi saatuja pisteitä verrataan viitearvoihin, eli esimerkiksi iän ja sukupuolen vastaaviin keskivertotuloksiin. Numeroarvo ei vielä kerro kaikkea asiakkaan tilanteesta, vaan tuloksia peilataan asiakkaan itsestä huolehtimisen sekä työn ja vapaa-ajan osa-alueisiin. Standardoidut arviointivälineet antavat tärkeää objektiivista tietoa asiakkaan toimintakyvystä. (Hautala ym. 2011: 126; Mulligan 2003: 151-152.)

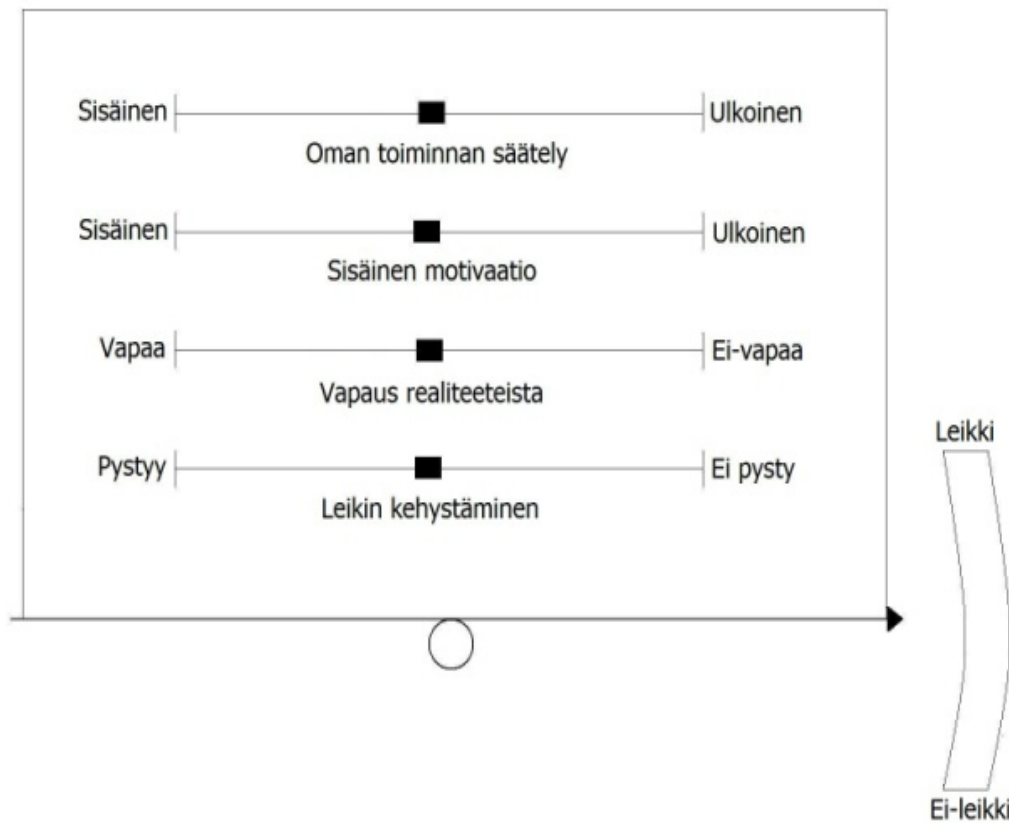
3.3 Leikkimielisyyden malli ja Leikkimielisyyden arviointiväline

ToP-arviointiväline pohjautuu Model of Playfulness -malliin, joka on opinnäytetyössä suomennettu Leikkimielisyyden malliksi. Leikkimielisyyden malli sisältää myös leikkiympäristön arviointivälineen (Test of Environmental Supportiveness, TOES), joka esitellään luvussa 3.4.

Leikkimielisyyden mallissa leikkimielisyys määritellään yksinkertaisesti taipumukseksi leikkiin. Sitä voidaan ajatella myös lapsen tapana lähestyä leikkiä ja muita toimintoja. Leikkimielisyys on vain yksi lähestymistapa leikkiin, leikki kokonaisuudessaan sisältää myös muun muassa leikkitoimintoja ja leikkitaitoja. Mallissa leikkimielisyys määritellään kolmen elementin olemassaololla: sisäinen motivaatio, oman toiminnan säätely ja vapaus realiteeteista. Myöhemmin Bateson on lisännyt neljännen elementin, leikin kehystämisen. (Bundy – Skard 2008: 71.)

Kukin näistä neljästä elementistä (sisäinen motivaatio, oman toiminnan säätely, vapaus realiteeteista ja leikin kehystäminen) on muodostettu harkiten ja perustellen. Elementit voidaan esittää jatkumoina, jotka ovat samanarvoisia suhteessa toisiinsa. Näiden neljän elementin ilmeneminen leikissä osoittaa leikin tai ei-leikin olemassaoloa, joka on havainnollistettu keinulautamallissa (Kuvio 1). (Bundy – Skard 2008: 73-74.)

Leikkimielisyyden arviointivälineessä arvioitavia leikkimielisyyden ominaisuuksia on lueteltu 21. Ominaisuuksia arvioidaan havainnoitaessa lapsen vapaata leikkiä 15-20 minuutin ajan mielellään sisä- ja ulkoleikkutilanteissa, tarvittaessa videointia apuna käyttäen. Toimintaterapeutti pisteyttää lapsen leikkiä havainnointilomakkeelle ajankäytön, intensiteetin ja taitavuuden mukaan nollasta kolmeen -asteikolla. 21 arvioitavaa kohtaa on kuvailtu tarkemmin käsitteiden määrittelytaulukossa. Pisteiden antamiseen ei ole kuitenkaan tarkkoja ohjeita ja pisteytys on kunkin havainnoijan oman tulkinnan varassa. Pisteytyksessä arvioija ympyröi havainnointilomakkeesta saadut arvot oikeisiin kohtiin pisteytyslomakkeessa. Pisteytyslomake osoittaa lapsen tuloksen (measure score). Tämän jälkeen katsotaan mihin kohtaan tulos sijoittuu keskiarvokäyrällä. Testi sopii 6 kuukautta – 18 vuotta vanhoille lapsille ja nuorille. (Bundy – Skard 2008: 74.)

Kuvio 1. Keinulautamalli. Leikissä ilmenevät neljä elementtiä ovat tasavertaisia toisiinsa nähden. Vaaka kallistuu sen mukaan, miten lapsen leikki kuvastuu neljässä elementissä. Nuoli osoittaa onko lapsen toiminta lähempänä leikkiä vai ei-leikkiä.

3.4 Muita leikin arviointimenetelmiä

Seuraavaksi esitellään muutamia muita toimintaterapiassa esiintyviä leikin viitekehyksiä ja arviointivälineitä, joiden avulla tarkastellaan lasten leikkisyyttä ja leikkiä. Nämä mallit ja arviointimenetelmät tuovat esille eri näkökulmia lapsen leikkiin.

Parham (2008: 4-5) kuvaa leikkiä monien samojen ominaisuuksien kautta kuin myös Bundyn ja Skardin (2008) Leikkimielisyyden malli. Hän on koonnut ominaisuuksia, jotka määrittelevät leikkiä. Leikki on sisäisesti motivoitunutta ja vapaaehtoista, prosessiin kohdistuvaa, hauskaa ja nautittavaa, luovaa, eikä se toteudu vakavin tarkoituksin. Vapaa valinta liittyy vahvasti sisäiseen motivaatioon. Jos lapsi toimii jonkun muun tahdosta kuin omastaan, toiminnan katsotaan olevan enemmän työtä kuin leikkiä.

Ferland (1997: 80-81) esittää omassa leikkisyyden mallissaan, että leikki koostuu kolmesta elementistä: asenteesta (attitude), toiminnasta (action) sekä mielenkiinnosta (interest). Leikki on tulos näiden kolmen elementin yhteisvaikutuksesta. Tällöin leikki voi edistää toiminnasta saatavaa mielihyvää ja kehittää lapsen kykyä suorittaa toimintoja, mikä puolestaan johtaa itsenäisyyteen ja hyvinvoinnin tunteeseen.

Bundy ja Skard (2008) ovat kehittäneet ToP:n rinnalle Test of Environmental Supportiveness:n (TOES) arvioimaan mitkä ympäristön elementit tukevat leikkijän motivoitumista leikkiin. Testi on tarkoitettu käytettäväksi yhdessä ToP:n kanssa. TOES:ssa arvioidaan leikkijän motivaation sekä huoltajien, leikkikavereiden, esineiden ja leikki- ja aistiympäristöjen suhdetta toisiinsa. Arvioinnissa selvitetään ensin mistä lapsen motivaatio leikkiin on lähtöisin. Sen jälkeen terapeutti voi arvioida millä asteikolla (-2 - +2) leikkijän motivaatio ja arvioitavat elementit (esim. leikkikaverit, tila) kohtaavat. Arviointi tehdään havainnointilomakkeelle. (Bundy – Skard 2008: 80-81.)

Susan Knox on kehittänyt Revised Knox Preschool Play Scale -arviointimenetelmän (PPS-R). PPS-R on kehitetty ensisijaisesti kuvaamaan lapsen tyyppillistä ikätasoista kehitystä 0-6-vuotiailla lapsilla. Arviointitilanne tapahtuu luonnollisessa sisä- ja ulkoleikkitalanteessa tutussa ympäristössä leikkikavereiden seurassa. Havainnoitavat ominaisuudet luokitellaan neljään kategoriaan: tilan hallinta (space management), materiaalien hallinta (material management), todellisuuden mallintaminen (pretense-symbolic) ja osallistuminen (participation). Knoxin (2008: 56) mukaan lapsi oppii leikin kautta itsestään ja ympäröivästä maailmasta. Leikki on spontaania toimintaa, jonka kautta hän harjoittelee, kokeilee ja kokee sekä orientoituu todelliseen maailmaan. (Knox 2008: 56-61).

The Child Initiated Pretended Play Assessment (ChIPPA), on Karen Stagnittin kehittämä standardoitu arviointiväline. Sillä arvioidaan mielikuvitus- ja symbolista leikkiä laskemalla yksityiskohtaisten leikkitoimintojen ilmenemistä lapsen leikkiessä määrätyillä leikkivälineillä. Arvioinnin tarkoituksena on arvioida lapsen kykyä aloittaa, ylläpitää ja organisoida leikkiä. ChIPPA on alun perin suunniteltu käytettäväksi kliinisissä järjestetyissä olosuhteissa, jolloin leikin normaalia sosiaalista kontekstia ei huomioida. (Stagnitti 2009: 91.)

The Play Assessment for Group Settings -arviointiväline (PAGS) on toimintaterapian lisensointi Tiina Lautamon kehittämä leikinarviointiväline 2-6-vuotiaille lapsille. PAGS:n

teoria pohjautuu suurimmaksi osin Gary Kielhofnerin Inhimillisen toiminnan malliin (Model of Human Occupation). PAGES -arviointivälineen avulla havainnoidaan lapsen leikkitaitoja hänelle tutussa sosiaalisessa ympäristössä. (Varjonen – Ylänen 2009: 15). PAGES määrittelee leikkitoiminnassa esiintyvät teoreettiset piirteet seuraavasti: (a) merkityksellinen toiminta (meaningful doing) ja leikkisä asenne (playful attitude) sekä (b) tietoinen toiminta, näkyvästi järjestäytynyt ja sosiaalisesti rakentunut mielikuvitusleikki. (Lautamo – Kottorp – Salminen 2005: 137). PAGES:ssa vaikuttaa kolme, toisiinsa yhteydessä olevaa elementtiä. Lapsen sisäinen palo (spirit), taidot (skills) ja ympäristö, jossa leikki tapahtuu (environment). (Kivekäs – Kostamo 2009: 17). PAGES on tarkoitettu käytettäväksi ammattilaisille, jotka osaavat tulkita lapsen leikkitaitoja ja ymmärtävät leikin ilmiönä.

3.5 Hyvän implementoinnin malli

Nevalaisen (2007: 45) mukaan hyvän implementoinnin mallin avulla voidaan helpottaa uuden menetelmän ja siihen liittyvien välineiden sekä uuden toimintatavan käyttöönottoa. Nevalaisen pro gradu -tutkielmassa on selvitetty toisessa kulttuurissa kehitetyn arviointimenetelmän käyttöönottoa edistäviä ja estäviä tekijöitä. Aineistoa kerättiin kyselyn avulla 69 henkilöltä ja aineisto analysoitiin SPSS-ohjelmalla. Tutkimustulosten pohjalta on laadittu hyvän implementoinnin malli. (Nevalainen 2007: 2.)

Mallin mukaan implementoinnissa täytyy ottaa huomioon yhteiskunnallinen tarve, käyttäjäkoulutus, käyttöönotto sekä juurtuminen arkityöhön. Kun menetelmä siirretään ja juurrutetaan uuteen työpaikkaan, täytyy huomioida tekijät kolmessa eri vaiheessa: ennen koulutusta, koulutuksen aikana ja koulutuksen jälkeen (Kuvio 2; Liite 1; Nevalainen 2007: 46). Jokaisen vaiheen aikana tarkastellaan vielä erikseen käyttäjän, koulutuksen ja työyhteisön näkökulmaa. (Nevalainen 2007: 45-46.)

Kuvio 2. Implementoinnin kolme vaihetta Nevalaisen (2007) mukaan.

Nevalaisen mukaan tutkimusprojektin alussa on tärkeää varmistaa menetelmän ja siihen kuuluvien välineiden luotettavuus, helppokäyttöisyys ja toimivuus, jotta menetelmä otettaisiin työpaikalla käyttöön. Käyttäjäkoulutuksen tarkoituksena oli antaa kaikille osallistujille yksimielinen tapa käyttää arviointimenetelmää. Samoin tärkeää oli, että välineet ovat vakuuttavia ja käyttäjäkoulutus antaa alkuvalmiudet ottaa uudet välineet haltuun. (Nevalainen 2007: 47.)

Ennen koulutusta tulee kouluttajan ja koulutettavan, mutta myös yrityksen esimiesten ja työyhteisön olla sitoutuneita implementointiprosessiin. Koulutuksen aikana kouluttaja on innostajan ja ohjaajan roolissa ja koulutettava on puolestaan vastuussa oppimisestaan. Koulutuksen sisältö ja rakenne suunnitellaan hyvin etukäteen. Koulutuksen jälkeen tehdään jälki-interventioita esimerkiksi ohjauksen ja tehtävien muodossa, joilla varmistetaan menetelmän siirtymistä käytäntöön. Esimiesten tehtävänä on olla kiinnostunut ja työyhteisön tehtävänä on tukea koulutettavaa henkilöä. (Nevalainen 2007: 47-54.)

Tässä opinnäytetyössä käytetään koulutus-sanana sijasta opastus-sanaa, koska järjestetyt opastustilaisuudet ovat mittakaavaltaan pienempiä kuin Nevalaisen (2007) työssä raportoidut IMBA- ja Melba-koulutukset. IMBA- ja Melba-koulutuksiin osallistui yhteensä 236 henkilöä (Nevalainen 2007: Liite 3: 9), kun taas opinnäytetyön implementointiprosessiin osallistui kolme henkilöä. Implementointiprosessin vaiheista ja niiden toteutumisesta tässä opinnäytetyöprosessissa kerrotaan tarkemmin luvussa 4.2.

3.6 Aihetta käsitteleviä tutkimuksia

Tässä luvussa esitellään tutkimuksia, jotka liittyvät ToP-arviointivälineeseen ja implementointiin. Ensin esitellään kolmen tutkimuksen sarja ToP:n luotettavuudesta ja vaikuttavuudesta. Leikkimielisyyttä käsitteleviä tutkimuksia käydään läpi pääpiirteittäin. Implementointiprosessista tehty opinnäytetyö on havainnollistanut, miten implementointiprosessin vaiheet ilmenevät käytännössä opinnäytetyön tasolla.

ToP:sta tehtiin kolmen tutkimuksen sarjana luotettavuus- ja vaikuttavuustutkimus, joka julkaistiin *The Occupational Therapy Journal of Research* -lehdessä (Bingaman – Bundy – Metzger – Nelson 2001). Tutkimussarjan tarkoituksena oli kehittää ToP-arviointivälinettä ja osoittaa luotettavuutta ja vaikuttavuutta. Tutkimuksissa oli käytetty ToP-arviointivälinettä 77-124 lapselle, jotka olivat iältään 15 kuukaudesta 10 vuoteen. Rasch-analyysimenetelmällä tarkasteltiin kolmen tutkimuksen tuloksia.

Ensimmäisessä tutkimuksessa oli 13 arvioijaa, jotka havainnoivat 77 lapsen leikkiä neljän elementin kautta. Havainnointien pohjalta arvioijat kehittivät arvioitavat kohdat, sekä neliportaisen pisteytysasteikon. Joitakin arvioitavia kohtia otettiin suoraan vanhemmille suunnatusta *Children's Playfulness Scale (CPS)* -arviointivälineestä. Arvioitavia kohtia oli 31. Sisä- ja ulkohavainnointitilanteet videoitiin ja tilanteet kestivät 15 minuuttia kerrallaan.

Toisessa tutkimuksessa oli 124 lasta eri etnisistä ryhmistä, joista 108 lasta olivat normaalisti kehittyneitä ja 16 erityislasta. Arviointivälineen kaikki arvioitavat kohdat eivät sopineet Rasch-analyysimalliin ja niitä tarkasteltiin tarkemmin. Jotkut arvioitavat kohdat yhdistettiin, koska ne sisälsivät samoja näkökantoja leikkimielisyyteen. Joitakin kohtia puolestaan muutettiin, koska arviointien välillä oli suurta hajontaa. Osa kohdista poistettiin, koska ne eivät edesauttaneet leikkimielisyyttä, kun taas joitakin kohtia lisättiin, sillä ne osoittivat tärkeitä näkökulmia leikkimielisyyteen. Toisen tutkimuksen jälkeen arvioitavia kohtia oli 34.

Sarjan kolmannessa tutkimuksessa oli mukana 89 lasta. Lapsia havainnoitiin ToP-arviointivälineen versiolla kaksi ja 23-kohtaisella CPS -arviointivälineellä. Rasch -analyysin avulla tuloksia vertailtiin ja niiden perusteella luokiteltiin arvioitavien kohtien suhteellinen vaikeus sekä kategoria, millä perusteella kohdan arviointia pisteytetään.

Tutkimuksista saatiin tuloksiksi, että ToP-arviointiväline on luotettava ja vaikuttava arviointiväline 15 kuukautta – 10 vuotta vanhojen lasten leikin arvioimiseen. Arviointiväline sopii erityisesti toimintaterapeuttien käytettäväksi ja sillä saadaan arvokasta tietoa leikistä.

American Journal of Occupational Therapy -lehdessä (2000) on julkaistu artikkeli, jossa tutkittiin leikkimielisyyden kehittymistä äidin ja lapsen välillä. Tutkimuksessa oli käytetty ToP-arviointivälinettä 38 lapselle, joista puolella oli cp-vamma ja kehitysviiveitä ja puolet olivat normaalisti kehittyneitä. Tutkimus eteni neljän hypoteesin mukaisesti. Ensimmäinen hypoteesi oli opinnäytetyössä esiintyvän Test of Playfulness -arviointivälineen kannalta olennainen. Tutkimuksen hypoteesi on, että: "ToP on luotettava ja vaikuttava väline arvioimaan cp-vammaisten ja kehitysviiveisten lasten leikkiä". Luotettavuutta ja pätevyyttä oli tarkasteltu Rasch-analyysimenetelmää hyödyntäen. Tulokseksi tutkimuksesta saatiin, että ToP on luotettava ja vaikuttava arviointiväline lapsille, joilla on cp-vamma tai kehitysviiveitä. ToP-arviointiväline soveltuu kaikille lapsille, joilla on tarvetta leikkimielisyyden arvioimiseen. (Bundy – Hanzlik – Okimoto 2000.)

Early Child Development and Care -lehdessä (2006) kerrotaan empiirisestä tutkimuksesta, jossa on tutkittu kouluikäisten lasten oppimisen esiintymistä leikissä. Havainnoitaviksi valittiin ruokatunti- ja leikki-tilanne. Molemmat ovat tyypillisesti tilanteita, joissa opettajat ja oppilaat ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja tilanteissa esiintyy leikkisyyttä. Aikaisemmin kouluympäristössä on ajateltu oppimisen ja leikin esiintyvän erillisissä tilanteissa, mutta nykyään niiden samanaikainen olemassaolo tunnustetaan. Tuloksena tutkimuksesta saatiin vahvistus siitä, että oppimista ja leikkiä esiintyy samanaikaisesti. Leikki ja oppiminen vaikuttavat toisiinsa ja auttavat lapsia ymmärtämään ympäröivää maailmaa. Opettajilla on tärkeä merkitys vuorovaikutustilanteiden rakentamiseen ja siihen, millaisena tilanne osoittautuu lapselle. (Johansson – Pramling Samuelsson 2006.)

Mirjami Pesonen ja Laura Virtanen tekivät opinnäytetyönsä Tahdon asia: The Volitional Questionnaire -arviointimenetelmän käyttöönotkokokemuksia Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian toimintaterapiassa (2009) hyvän implementoinnin mallin mukaan. He suomensivat Volitional Questionnaire -arviointimenetelmän ja tarkastelivat käyttöönottoprosessia Kanta-Hämeen keskussairaalan nuorisopsykiatrian yksikössä

arviointiryhmässä. Yhteistyökumppaneina oli yksikön kaksi toimintaterapeuttia, jotka käyttivät arviointivälinettä noin 1,5 kuukauden ajan. Pesonen ja Virtanen keräsivät aineistoa kyselylomakkeella ja puolistrukturoidulla haastattelulla. Aineiston keruulla haettiin tietoa arviointimenetelmän soveltuvuudesta nuorten tahdon arviointiin nuorisopsykiatrisessa toimintaterapiassa, arviointimenetelmän avulla saadun tiedon hyödynnettävyydestä sekä implementointiprosessin toteutumisesta. Lisäksi he tutkivat raakasuomennoksen olemassaolon vaikutusta menetelmän käyttöönottoon. Tulokseksi he saivat, että Volitional Questionnaire sopii yhteistyökumppaneiden käyttöön. Toteutunutta implementointiprosessia on arvioitu kriittisesti opinnäytetyössä. (Pesonen – Virtanen 2009.)

4 Opinnäytetyöprosessi

Tässä luvussa kuvataan opinnäytetyöprosessin etenemistä sen eri vaiheissa arviointivälineen suomentamisesta aineiston hankintaan ja analysointiin. Opinnäytetyö on laadullinen tapaustutkimus. Implementointiprosessin toteutumista yksityisyrytyksissä tarkastellaan ennen opastusta, opastuksen aikana ja opastuksen jälkeen. Aineistonkeruumenetelminä käytettiin kyselylomaketta ja teemoitettua ryhmäkeskustelua. Aineisto analysoitiin teorialähtöistä analysointitapaa käyttäen.

4.1 Leikkimielisyyden arviointivälineen suomentaminen

Vuoden 2011 alkupuolella alettiin selvittää suomennoksen lupa-asioita. Leikkimielisyyden malli ja -arviointiväline olivat saatavilla teoksessa *Occupational Therapy for Children* (Fazio – Parham 2008: 71-93). ToP:n suomentamiseen kysyttiin lupaa mallin ja arviointivälineen kehittäjältä, Anita Bundylta (2011a). Hän suhtautui myönteisesti suomentamiseen ja kehotti kääntymään teoksen kustantaja Mosby Elsevierin puoleen. Kustantajalta yritettiin saada lupaa tehdä Model of Playfulness -mallista ja ToP-arviointivälineestä ensimmäinen virallinen suomenkielinen versio. Tekijänoikeuslupien saaminen kustantajalta oli vaikeaa, koska lupaprosessi olisi vienyt paljon aikaa ja selviytyksiä lupamaksun lisäksi. Lopulta päädyttiin tekemään epävirallinen suomennos, joka jää vain yhteistyökumppaneiden sekä tekijöiden käyttöön. Suomennosta ei ole tarkoitettu levitettäväksi, mutta sitä voidaan käyttää esimerkiksi jatkosuomennoksen pohjana.

Teoriaosuus luettiin ennen suomentamista muutaman kerran huolellisesti läpi asiasisällön sisäistämiseksi. Englanninkielinen materiaali jaettiin kolmen tekijän kesken. Jokainen tekijä suomensi tahollaan, jonka jälkeen kokoonnuttiin yhteen ja pohdittiin lopullisia suomenkielisiä muotoseikkoja. Tarkoituksena oli siirtää englanninkielinen sanoma muuttumattomana ja kertoa asiat suomen kielellä luontevasti. Tekstiä ei siis käännetty täysin sanatarkasti, vaan mietittiin, miten suomalaisessa kulttuurikontekstissa asia tuodaan esille sisällön kuitenkin merkittävästi muuttumatta.

Suomentamisessa tehtiin muutamia kompromisseja englanninkielisen tekstin ja suomenmoksen välillä. Alkuperäisessä tekstissä oli esimerkiksi mainittu tennis ja golf lasten peleiksi, mutta niiden koettiin olevan melko harvinaisia pelejä suomalaisten lasten keskuudessa. Peleiksi vaihdettiin pesäpallo ja salibandy, koska niiden katsottiin sopivan asiayhteyteen yhtä hyvin. Vaikeiksi osioiksi suomentamisessa osoittautuivat pisteytys ja operationalisointi, koska asiasisältö oli vaikea ymmärtää. Pisteytyksen ymmärtämiseen kysyttiin apua Metropolian tietotekniikan lehtorilta. Havainnointilomakkeessa esiintyvää termistä "item" käytiin eniten keskustelua. Sopivan suomenkielisen vastineen löytäminen osoittautui pulmalliseksi. Lopulta päädyttiin termiin "arvioitava kohta", sillä se sopi asiakontekstiin riittävän hyvin.

Taulukko 1. Esimerkkejä havainnointilomakkeen kohtien työstämisestä.

Englanninkielinen termi	Suomennosvaihtoehtoja	Lopullinen valinta
<u>Interacts</u> with objects	Vuorovaikuttaa esineiden kanssa/ on vuorovaikutuksessa esineiden kanssa	Toimii esineiden kanssa
Engages in activity for the <u>sheer pleasure</u> of it	Osallistuu toimintaan mielihyväs- tä / nauttii toiminnasta	Osallistuu toimintaan sil- kasta ilosta
<u>Demonstrates positive affect</u> during play	Näyttää leikkiessään myönteistä tunnetta	Osoittaa positiivista tunne- tilaa leikin aikana

Leikkimielisyyden neljä peruselementtiä Model of Playfulness -mallissa ovat "intrinsic motivation", "freedom to suspend reality", "internal control" ja "framing", joiden avulla leikkimielisyys voidaan määritellä. Elementtien suomentamisen lähtökohtana oli samojen elementtien siirtäminen suomen kielelle mahdollisimman kuvaavaan muotoon, jonka lukija ymmärtää. "Internal control" koettiin hankalaksi kääntää. "Sisäinen kontrolli" kuulosti epämääräiseltä, eikä vastannut alkuperäistä sisältöä. Tarkemman pohdinnan jälkeen päädyttiin termiin "oman toiminnan säätely", joka vastaa paremmin alkuperäistä tarkoitusta.

Motivation	Freedom from constraints of reality	Control	Intensity
Engaged	Mischief	Self	Skill
Extent	Teases	Decides	Supports
Intensity	Pretends	Safe	Enters
Process	Extent	Modifies	Initiates
Persists	Skill	Interacts with objects	Shares
Affect	Clowns and jokes	Transitions	
	Extent		Frame
	Intensity	Shared	Gives cues
	Creative	Negotiates	Reads cues
		Social play	Engaged (skill)
		Extent	

Kuvio 3. Elementtitaulukko. (Bundy – Skard 2008: 75.)

Arvioitavien kohtien suomenkielisiä vastineita pohdittiin paljon. Suomenkielisen kohdan piti olla ymmärrettävä, jotta havainnointilomakkeen käyttäjä osaisi arvioida oikeaa asiaa. Osa kohdista oli helppo kääntää suomen kielelle, kun taas toiset kohdat vaativat enemmän paneutumista. Suomentamisen apuna käytettiin sanakirjoja (Hurme – Malin – Pesonen – Syväoja 2003; MOT-kielikone 2011). Taulukossa 1. esitellään arvioitavien kohtien suomentamisen vaiheita.

Arvioitava kohta	MOT	FR	CO	SE	SH	IN
1	Yellow	Black	Black	Black	Black	Black
2	Black	Black	Black	Black	Black	Black
3	Black	Black	Black	Black	Black	Black
4	Black	Black	Black	Black	Black	Black
5	Black	Black	Black	Black	Black	Black
6	Black	Black	Black	Black	Black	Black
7	Black	Black	Black	Black	Black	Black
8	Black	Black	Black	Black	Black	Black
9	Black	Black	Black	Black	Black	Black
10	Black	Black	Black	Black	Black	Black
11	Black	Black	Black	Black	Black	Black
12	Black	Black	Black	Black	Black	Black
13	Black	Black	Black	Black	Black	Black

Kuvio 4. Elementtien tulkintakalvo

Englanninkielisessä arviointivälineessä oli taulukko, jossa esitettiin miten havainnointilomakkeen arvioitavat kohdat asetuiivat elementtien alle (Kuvio 3). Taulukossa arvioitavat kohdat oli jaoteltu neljän otsakkeen alle. Ne olivat "motivation", "freedom from constraints of reality", "frame" sekä "control", joka oli jaoteltu edelleen kahteen alaotsakkeeseen: "self" ja "shared". Elementtien tulkitseminen havainnointilomakkeesta oli työlästä ja haastavaakin, koska arvioitavat kohdat piti erikseen etsiä taulukosta. Taulukon epäkäytännöllisyyden pohjalta syntyi idea elementtien tulkintakalvon kehittämiseen. Vastaavanlainen kalvo oli nähty OSA-arviointivälineessä (hierarkia-avain) (Baron – Kielhofner – Iyenger –

Goldhammer – Wolenski 2007). Sen pohjalta kehitettiin elementtien tulkintakalvo Leikkimielisyyden arviointivälineeseen (Kuvio 4). Tulkintakalvosta päätettiin yhdistää ulkoisen (shared) ja sisäisen (self) toiminnan säätelyn käsitteet oman toiminnan säätelyksi, jotta elementtien tulkitseminen olisi mahdollisimman helppoa. Tulkintakalvossa neljä väriä osoittavat minkä elementin alle kukin arvioitava kohta kuuluu.

Arviointivälineen kaikki lomakkeet suomennettiin käyttäen erilaisia kuvankäsittely ja -muokkaustapoja. Pisteytyslomakkeen muokkaaminen osoittautui haastavimmaksi. Suomenkielisen sanalistan vaihtaminen englanninkielisen listan tilalle tehtiin yrityksen ja erehdyksen kautta. Sanalista kirjoitettiin tietokoneella ja listan kokoa muokattiin useita kertoja, jotta se sopisi taulukkoon. Sopivan koon löydyttyä suomenkielinen lista tulostettiin ja liimattiin englanninkieliseen lomakkeeseen ja lomake skannattiin tietokoneelle. Keskiarvokäyrän tekstit muutettiin suomenkielisiksi Paint-kuvankäsittelyohjelmalla.

Suomennoksen valmistuttua kokonaisuudessaan, se annettiin luettavaksi Metropolian äidinkielen ja viestinnän lehtorille. Kieliasua korjattiin vielä hänen kommenttiansa perusteella. Leikkimielisyyden arviointivälineen teksti ja lomakkeet koottiin yhteen valmiiksi kokonaisuudeksi tietokoneohjelmilla. Välineeseen liitettiin kuvia Word ClipArt-kuvatiedostosta.

4.2 Implementointiprosessi

Nevalaisen (2007) implementointiprosessi jakautuu kolmeen vaiheeseen: ennen koulutusta, koulutuksen aikana ja koulutuksen jälkeen. Tässä luvussa tarkastellaan implementointiprosessin vaiheita ja toteutumista tässä opinnäytetyössä.

Ennen opastusta. Ennen koulutusta tulisi Nevalaisen (2007: 47-49) mukaan huomioida esimiesten sitoutuminen, työyhteisön sitoutuminen, koulutettavan sitoutuminen ja kouluttajan sitoutuminen. Tässä implementointiprosessissa on yhteistyökumppaneina kaksi yksityisyriytystä, joissa on työntekijöinä toisessa kaksi ja toisessa viisi terapeuttia. Lemminkäinen (Nevalainen 2007: 48) toteaa, että menetelmän juurtumista työyhteisön yhteiseksi toimintatavaksi edistää useamman työntekijän tai kokonaisen työtiimin kouluttautuminen menetelmän käyttäjäksi. Kahden hengen yrityksestä ovat kumpikin työntekijä mukana, joten heidän koko yrityksensä on sitoutunut opastukseen. Viiden hen-

gen yrityksestä yksi henkilö on sitoutunut opastukseen. Tässä työssä oletetaan, että yritysten ollessa näinkin pieniä, työyhteisö sitoutuu paremmin implementointiprosessiin kuin suuren yrityksen ollessa kyseessä.

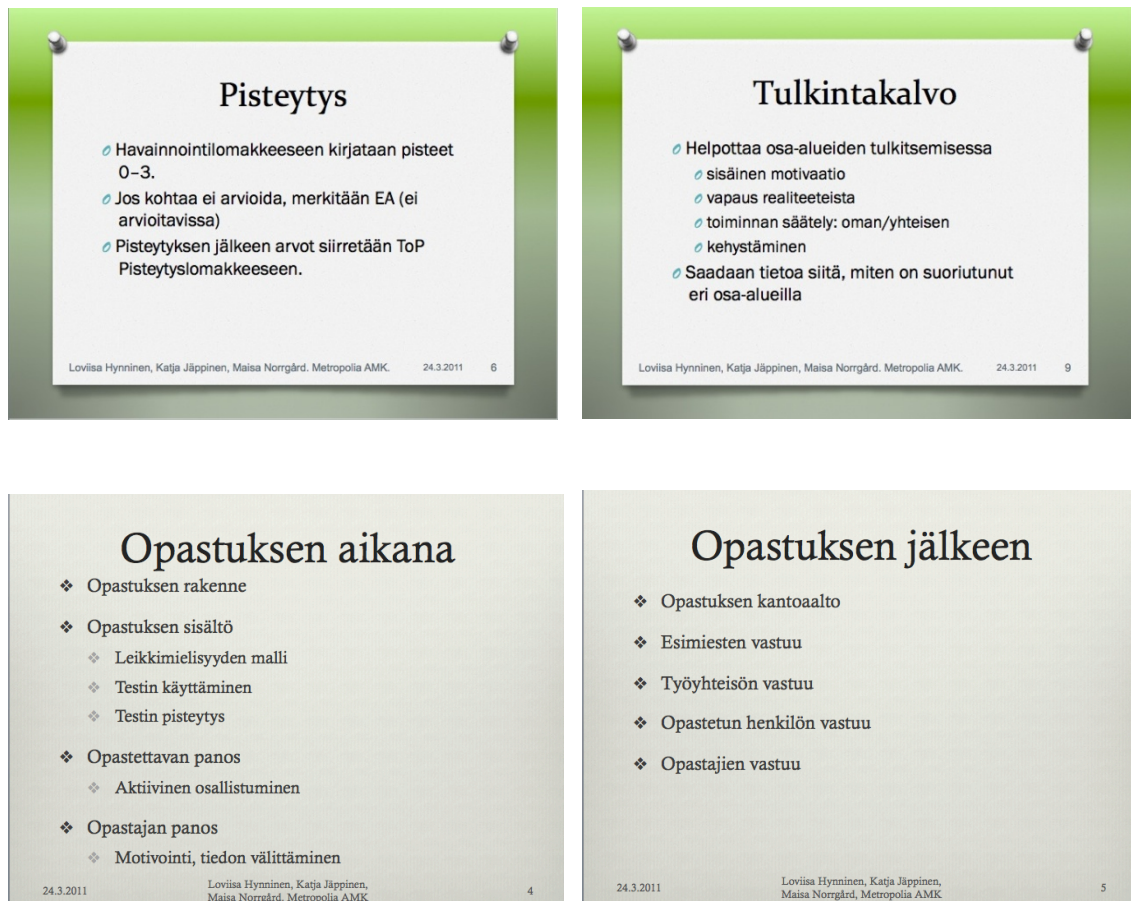
Lemminkäisen (Nevalainen 2007: 49) mukaan koulutettavalla tulee olla tahto kehittyä työssään ja kehittää omaa työtään sekä tarve välineelle. Kummassakin yrityksessä edellä mainitut asiat tulivat ilmi terapeuttien puolelta, kyseltäessä heidän perustelujaan osallistua arviointivälineen käyttöönottoprosessiin. Kouluttajien eli tässä tapauksessa opastajien täytyy ottaa huomioon opastettavien tarpeet ja menetelmän tuleva käyttökonteksti. Yhteistyökumppaneilta kysyttiin ennen opastusta, miksi he uskoivat ToP:sta olevan hyötyä heidän työssään ja mihin haasteisiin he uskoivat saavansa vastauksia ToP-arviointivälineellä. Yhteistyökumppanit kertoivat haluavansa kehittää ja perustella työtään ja ottaa uuden arviointivälineen käyttöön lasten parissa tehtävään työhön. Arviointivälineestä oli tarkoitus saada työkalu, jonka avulla voisi perustella lapsen toimintaa ja kiinnittää huomiota leikin eri osa-alueisiin. Lapsen toimintaa koskeva ohjeistaminen ja yhteiskeskustelut päiväkodin henkilökunnan ja lapsen vanhempien kanssa koettiin myös mahdollisiksi välineen käyttökohteiksi.

ToP-arviointivälineen suomentamisprosessia tehtiin keväällä 2011. Model of Playfulness ja arviointiväline lomakkeineen suomennettiin, sekä lisäksi laadittiin elementtien tulkintakalvo helpottamaan tulosten tulkintaa. Yhteistyökumppaneille lähetettiin ToP:n englanninkielinen versio ennen suomennoksen luovuttamista, jotta he saisivat kuvan siitä, mitä arviointiväline sisältää. Suomennosta ei voitu luovuttaa yhteistyökumppaneille opastuksen yhteydessä, koska sopimuksia ei oltu vielä allekirjoitettu opinnäytetyön tekijöiden, Metropolia Ammattikorkeakoulun ja yhteistyökumppaneiden kesken.

Opastuksen aikana. Koulutuksen aikana tulee kiinnittää huomiota koulutuksen rakenteeseen, koulutuksen sisältöön, koulutettavan panokseen ja kouluttajan panokseen (Nevalainen 2007: 49-52). Tarkoituksena oli tavata kumpikin yhteistyökumppanitaho opastuksen tiimoilta kerran ja tarpeen vaatiessa toisen kerran. Opastukset toteutettiin huhti- ja toukokuussa 2011. Kummankin yhteistyötahon opastustilaisuus pidettiin heidän omalla työpaikallaan eri päivinä, sillä aikataulujen yhteensovittaminen kummankin yhteistyötahon kanssa olisi ollut haasteellista. Opastukseen pyydettiin varaamaan noin kaksi tuntia aikaa, jotta yhteistyökumppanit saisivat mahdollisimman hyvät valmiudet uuden arviointivälineen käyttöönottoon. Aikaa varattiin teoriaosuudelle sekä kysymyk-

sille ja keskustelulle. Opastuksen rakenne ja sisältö suunniteltiin etukäteen ja opastettaville laadittiin opastusmateriaalit (Kuvio 5), joita apuna käyttäen edettiin opastusta-paamisella. Opastustilaisuudessa käytiin aluksi läpi Nevalaisen implementointiprosessin vaiheet ja kerrottiin opinnäytetyön tutkimuskysymykset. Tämän jälkeen paneuduttiin tarkastelemaan Leikkimielisyyden mallia ja suomennettua arviointivälinettä.

Leikkimielisyyden mallin ja suomennetun arviointivälineen teoriaosuuden jälkeen siirryttiin havainnointilomakkeen tarkastelemiseen ja pisteytykseen. Koulutuksessa koulutettavalla on suurin vastuu oppimisesta ja kouluttajien rooli on innostaa ja motivoida koulutettavia (Nevalainen 2007: 51-52). Järjestetyissä opastustilaisuuksissa opastettavien annettiin vaikuttaa opastuksen kulkuun ja he olivat aktiivisesti mukana. Opastettavilta kysyttiin haluavatko he esimerkiksi, että arvioitavat kohdat käydään kohta kohdalta läpi. Toisessa yrityksessä oli tarvetta pohtia yhdessä kohtia ja toisessa taas ei, kun kohdat olivat ennestään tuttuja. Pisteyttäminen tuntui molemmissa yrityksissä haasteelliselta ja pisteytyslomakkeen täyttämistä harjoiteltiin.

Kuvio 5. Otteita koulutusmateriaalista.

Opastuksen jälkeen. Koulutuksen jälkeen tehdään jälki-interventiota puhelimitse, sähköpostitse tai käymällä paikan päällä (Nevalainen 2007: 52). Lemminkäisen (Nevalainen 2007: 52) mukaan jälki-interventioilla tuetaan ja edistetään menetelmän käyttöönottoa. Joko koulutettava- tai kouluttajaosapuoli voi ottaa yhteyttä, mutta Nevalainen (2007: 54) toteaa päävastuun käyttöönotosta ja siihen liittyvistä kysymyksistä olevan kuitenkin koulutettavalla. Yhteistyökumppaneille kerrottiin heidän vastuustaan ja heitä pyydettiin ottamaan opastajiin yhteyttä aina, kun heistä tuntui, että selvennystä tarvitaan.

Elokuussa 2011 yhteistyötaholta otettiin yhteyttä liittyen ristiriitaan arviointivälineen käsitteiden määrittelytaulukon ja havainnointilomakkeen välillä. Pisteytyslomakkeen mukaan kohdassa 18 pisteytettäisiin vihjeiden lukemisen taito (reads cues, skill) kun taas havainnointilomakkeen mukaan vastaavassa kohdassa pisteytettäisiin vihjeisiin vastaamisen kohdalla aika (responds to others' cues, extent). Havainnointilomakkeessa oli jokaisesta arvioitavasta kohdasta alleviivattu arvioitava käsite, joka esiintyi myös pisteytyslomakkeessa, jotta pisteytys tulisi oikeaan kohtaan. Kuitenkaan kohdassa 18 ei ollut lainkaan alleviivattua termiä, mutta silti pisteytyslomakkeesta löytyi kohtaa 18 vastaava termi, vaikkakin eri sanoilla ilmaistuna.

Kesäloman jälkeen yhteistyökumppaneille vastattiin ja tiedusteltiin yleisesti arviointivälineen käyttöönotosta ja mahdollisista käyttöön liittyvistä kysymyksistä. Kumpaakin tahoja oli askarruttanut samat kysymykset, jotka liittyivät epäselviin kohtiin arviointivälineen havainnointilomakkeessa. Kuitenkin yhteydenotto tuli vain yhdeltä yhteistyökumppanilta, vaikka vastuu omasta oppimisesta on aina opastettavalla uutta välinettä käyttöön otettaessa.

Epäselviin kohtiin liittyen otettiin sähköpostitse yhteyttä ToP:n kehittäjään Anita Bundyyn. Vastaus Bundyilta (2011b) tuli vasta implementointiprosessin päätyttyä. Hän kertoi, että kohta 18 on korjattu havainnointilomakkeeseen niin, että "responds" eli "vastaa" on alleviivattuna ja havainnointilomakkeessa ja pisteytyslomakkeessa pisteytetään "taito" -asteikko. Bundyilta saatiin havainnointilomakkeen uusin versio. Uusin tieto kohdan 18 pisteytyksestä välitettiin yhteistyökumppaneille, mutta ei enää korjattu Leikki-mielisyyden arviointivälineeseen.

Arviointivälineen käytön jälkeen yhteistyökumppanit vastasivat arviointivälineen käyttöön ja opastukseen liittyviin kysymyksiin sähköisellä kyselylomakkeella. Vastausten läpikäymisen jälkeen pidettiin yhteistyökumppaneiden kanssa yhteinen ryhmäkeskustelu toisen yhteistyötahon työpaikalla. Keskustelulla koottiin vielä implementointiprosessi yhteen ja voitiin tarkentaa ja täydentää kyselylomakkeella ilmenneitä asioita. Samalla yhteistyökumppaneilla oli mahdollisuus vaihtaa keskenään mielipiteitä arviointivälineestä ja keskustella arviointivälineen käytettävyydestä.

4.3 Aineiston keruu ja analysointi

Tässä luvussa esitellään aineiston keruuseen ja analysointiin käytettyjä menetelmiä. Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui kysely. Kyselylomakkeella haluttiin kerätä aineistoa Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönottoprosessista sekä saada vastauksia kokemuksista implementointiprosessia edistävästä ja estävästä tekijöistä. Ryhmäkeskustelulla haettiin tarkentavia vastauksia kyselyn teemoihin. Kyselyllä ja ryhmäkeskustelulla saatu aineisto analysoitiin teorialähtöisesti.

Tutkimusstrategia tässä opinnäytetyössä on laadullinen tapaustutkimus, jolla saadaan yksityiskohtaista tietoa tutkittavasta kohteesta. Tapaustutkimuksessa valitaan yksi tai muutama yksittäinen tapaus, jonka prosessia tutkitaan luonnollisissa tilanteissa. Aineistoa kerätään useampaa menetelmää käyttäen. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2009: 134–135.) Laadullisessa tutkimuksessa kentältä kerättyä aineistoa tarkastellaan teoreettiselta pohjalta. Käytännöstä nousevia tutkittavien ilmiöiden ominaispiirteitä pyritään tarkastelemaan totuudenmukaisesti. (Kiviniemi 2010: 74).

Tapaustutkimusta voidaan tehdä hyvin monella eri tavalla ja se tuottaa yleensä kuvailevaa tietoa. Kerätty aineisto muodostaa kokonaisuuden eli tapauksen. Usein taustalla on ajatus inhimillisen toiminnan ymmärtämisestä ja yleistämisestä muihinkin konteksteihin. On luonnollista, että tutkija osallistuu tapaustutkimukseen. Tapaustutkimuksen esittelyn kohdalla on tärkeää tuoda näkyville tutkimusprosessi, jotta nähtäisiin, miten johtopäätöksiin on päädytty ja luotettavuutta voitaisiin tarkastella. (Eskola – Saarela-Kinnunen 2010: 190-191, 194.)

4.3.1 Kyselylomake

Kysely yhteistyökumppaneille toteutettiin laatimalla kyselylomake e-lomake -muotoon (Liite 2). Lomake lähetettiin yhteistyötahoille sähköpostin välityksellä ja aikaa vastamiseen annettiin viikko. Kyselytutkimuksen yhtenä etuna on aineiston saaminen tallennettuun muotoon. Jos kysely on huolellisesti laadittu, se on helppo analysoida (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2004, 184).

Tutkittavan asian pitää olla operationalisoitavissa eli muutettavissa mitattavaan ja testattavaan muotoon. Kyselylomaketta laatiessa taustalla on teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet, joiden perusteella kysymykset laaditaan. Tutkijan täytyy tuntea tutkittava kohde ja kysymysten olla sellaisia, joilla saadaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Teoriasta poimittujen käsitteiden, joita käytetään kyselyssä, täytyy olla vastaajien ymmärrettävissä. (Vilka 2005: 81.)

Laaditun kyselylomakkeen pohjana käytettiin Nevalaisen pro-gradu -tutkielman kyselylomaketta (Nevalainen 2007: liite 3). Nevalaisen lomakkeella kartoitettiin IMBA- ja Melba-arviointivälineiden käyttöönottoprosessissa ja käyttöönotossa ilmenneitä estäviä ja edistäviä tekijöitä. Nevalaisen tutkielmassa käytetty kyselylomake oli laadittu kirjallisuuskatsauksessa esiin nousseiden käsitteiden pohjalta (juurruttaminen ja koulutuksen siirtovaikutus). Kyselylomaketta oli sen jälkeen muokattu useaan otteeseen ja esitestattu. (Nevalainen 2007: 21.)

Nevalaisen (2007) laatimaa kyselylomaketta muokattiin siten, että sillä saataisiin vastauksia tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin mahdollisimman hyvin. Kysely sisälsi neljä osiota: vastaajan taustatiedot, arviointivälineen käyttö, arviointivälineen käytön opastus ja oma työyhteisö. Kyselyn lopussa oli mahdollisuus tuoda esiin asioita, joita ei lomakkeella kysytty. Kyselylomake esitestattiin opiskelijatovereilla ja ohjaavilta opettajilta pyydettiin palautetta ennen lopullisen version lähettämistä varsinaisille vastaajille.

Leikkimielisyyden käyttöönoton kysely sisälsi avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja asteikoihin pohjautuvia kysymyksiä sekä kysymyksiä, joissa valmiiden vastausvaihtoehtojen jälkeen on avoin kysymys. Tämän kyselylomakkeen ensimmäisessä osiossa (vastaajan taustatiedot) selvitettiin työhistoriaa, sillä Nevalaisen (2007) tutkimuksen mukaan käyttöönottoa edisti pitkä (yli 11 vuotta) työura.

Avoimet kysymykset antavat vastaajalle vapautta ilmaista itseään ja antavat kyselijälle tilaisuuden huomata vastaajan motivaatioon liittyviä asioita. Monivalintakysymyksiin vastaaminen puolestaan antaa vastaajalle tilaisuuden vertailla vastausvaihtoehtoja ja nopeuttaa sekä helpottaa vastaamista. (Hirsjärvi - Remes - Sajavaara 2004: 190). Monivalintakysymysten vastauksia on helpompi analysoida, koska vastaukset ovat selkeämpiä kuin avoimista kysymyksistä saadut vastaukset. Yhteistyökumppaneille laaditussa lomakkeessa avoimet kysymykset ja monivalintakysymykset tukevat toisiaan. Pelkikkeen avointen kysymysten lomake veisi vastaajalta paljon aikaa. Puolestaan lomake, joka sisältäisi vain monivalintakysymyksiä antaisi pelkästään ennakoitavissa olevaa tietoa, koska vastausvaihtoehdot ovat valmiiksi annettuja. Kaikki vastaajat vastasivat kyselyyn viikon sisällä lähettämisestä. Vastaajat olivat vastanneet kaikkiin tarvittaviin kohtiin. Täydentäviin kysymyksiin oli vastattu kiitettävästi. Niistä saatiin tärkeää tietoa implementointiprosessin toteutumisesta ja muutosehdotuksista.

4.3.2 Teemoitettu ryhmäkeskustelu

Kyselylomakkeella kerätyn aineiston analysoinnin jälkeen toteutettiin ryhmäkeskustelu yhteistyökumppaneiden kanssa. Tilaisuus oli ryhmäkeskustelun ja teemahaastattelun välimuoto, joka eteni valmiiksi mietittyjen teemojen mukaisesti. Aineistonkeruun lisäksi tilaisuus toimi implementointiprosessin konkreettisena lopetusvaiheena.

Ryhmäkeskustelu on järjestetty keskustelutilaisuus, johon on kutsuttu tietty määrä ihmisiä keskustelemaan valmiiksi valitusta aiheesta tavoitteellisesti, mutta vapaamuotoisesti, noin kahden tunnin ajaksi. (Valtonen 2009: 223.) Teemahaastattelun käytönä on edetä etukäteen valittujen teemojen ja kysymysten varassa. Teemahaastattelulla pyritään saamaan merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun mukaisesti. (Sarajärvi – Tuomi 2009: 75.)

Ryhmäkeskusteluun kokoontuva ryhmä on ainutkertainen. Keskustelijat eivät entuudestaan välttämättä tunne toisiaan, joten valituilla henkilöillä tulee olla jotain samanlaisuutta keskenään, jotta ryhmä toteuttaisi sille asetettua tehtävää. (Valtonen 2009: 229, 230.) Toteutettuun ryhmäkeskusteluun osallistujat olivat kaikki toimintaterapeutteja, jotka olivat osallistuneet uuden arviointivälineen käyttöönottoon ja kokoontuivat keskustelemaan kokemuksistaan.

Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönottoon liittyvä ryhmäkeskustelutilaisuus saatiin järjestettyä toisen yhteistyötahon tiloihin. Aikaa varattiin tunti, koska pitempi aika ei olisi alun perin mahdollistanut kaikkien osallistujien läsnäoloa. Sovittuun tilaisuuteen pääsi lopulta osallistumaan opinnäytetyön tekijöiden lisäksi kaksi yhteistyökumppania, yksi molemmista yrityksistä.

Valtosen (2009) mukaan ryhmäkeskustelumethodissa vetäjän tehtävänä on virittää sopiva ilmapiiri, ohjata keskustelua tavoitteiden mukaisesti ja erityisesti rohkaista ja kannustaa osallistujia keskustelemaan valitusta aiheesta. Keskustelussa vetäjän tarkoituksena ei ole aktiivinen osallistuminen, vaan pikemminkin keskusteluvastuun siirtäminen osallistujille. Tarpeen mukaan vetäjä antaa sanallista ja sanatonta palautetta sekä kysyy kysymyksiä. Tarkoituksena olisi saada jokainen osallistuja osallistumaan keskusteluun. Alussa ryhmän vetäjän on oltava esillä ja luotava säännöt ja edellytykset alkavalle keskustelulle. Aloituspuheenvuorolla on vaikutusta tulevan keskustelun luonteeseen. Alkutilanteen epävarmuutta voi poistaa tarjoiluilla, koska niillä on kulttuurisesti yhdistävä rooli. (Valtonen 2009: 223, 231-235.)

Toteutunut ryhmäkeskustelu oli pöytäkeskustelutilaisuus kahvin ja kahvileipien ääressä. Aloituspuheenvuorolla kerrottiin keskustelun tarkoitus ja käsiteltävät teemat. Teemoja olivat kyselylomakkeessa esiintyvät teemat sekä yksityisyrittäjän näkökulma implementointiprosessiin. Keskustelu nauhoitettiin, jotta siihen voitaisiin palata myöhemmin, eikä huomio kiinnittyisi muistiinpanojen kirjoittamiseen vaan enemmän tilaisuudessa läsnäoloon. Kun ryhmäkeskusteluun osallistujien määrä olikin kolmen sijasta kaksi, niin vetäjät olivat suunniteltua enemmän keskustelussa mukana, jotta keskustelu pysyisi yllä, eikä olisi vain kahden osallistujan varassa.

Ryhmäkeskustelun aineiston analyysin kohde ei ole tutkijalle valmiiksi tiedossa, siihen vaikuttaa monta tekijää, joten tutkija voi yllätyä lopullisesta analyysin kohteesta. (Valtonen 2009: 239.) Ryhmäkeskustelusta saatiin materiaalia, joka vahvisti ja tarkensi kyselylomakkeella kerättyä aineistoa. Lisäksi keskustelussa nousi esiin teemoja ja asioita, joita ei oltu saatu kyselylomakkeen avulla. Kyselylomakkeella ja ryhmäkeskustelulla saatuja vastauksia käsitellään luvussa 5.0 Tulokset.

4.3.3 Aineiston analysointi

Aineiston analysointi aloitetaan yleensä mahdollisimman pian, kun aineisto on kerätty ja järjestetty sopivaan muotoon. Tällainen selkeä menettelytapa sopii tutkimukseen, jossa on käytetty strukturoituja tiedonkeruuvälineitä, kuten lomakkeita tai asteikkomittareita. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa voidaan kerätä eri vaiheissa sekä rinnakkain eri menetelmiä käyttäen. Analyysin tekeminen ei tällöin ole sidottu vain yhteen vaiheeseen, vaan sitä tehdään samanaikaisesti keräyksen kanssa. (Hirsjärvi - Remes - Sajavaara 2009: 223.)

Sisällön analyysi tehtiin deduktiivisesti eli teorialähtöisesti. Teorialähtöisessä analyysissä käytetään jotain aikaisempaa teoriaa, mallia tai käsitejärjestelmää, jonka avulla aineistoa tarkastellaan. Kerätty aineisto pyritään saamaan mitattavaan muotoon ja sitä vertaillaan teoriapohjaan. (Eskola 2010: 183.)

Ensimmäinen vaihe teorialähtöisessä analyysimenetelmässä on analyysirungon muodostaminen. Rungon sisälle on tarkoitus muodostaa erilaisia kategorioita ja luokituksia, jotka on otettu aineistosta induktiivisen sisällönanalyysin tapaan. Analyysirunkoon poimitaan kategorioiden ja luokitusten alle kuuluvia asioita, mutta ne asiat, jotka eivät kuulu analyysirunkoon, jätetään ulkopuolelle. Ulkopuolelle jäävistä asioista muodostetaan uusia luokituksia sisällönanalyysin mukaisesti. Toinen tapa on testata aikaisempaa teoriaa tai käsitejärjestelmää uudessa asiayhteydessä. Analyysimenetelmässä analyysirunko on valmiiksi strukturoitu ja analyysirunkoon kerätään vain ne asiat ja lausumat, jotka sopivat sinne. (Sarajärvi – Tuomi 2009: 113.)

Opinnäytetyön analyysiä ohjasi osittain valmis teoriapohja, Nevalaisen (2007) Hyvän implementoinnin malli. Analysointia tehtiin luokittelemalla ja taulukoimalla aineistoa. Kun kyselylomakkeella oli saatu vastaukset kaikilta kolmelta osallistujalta, vastaukset siirrettiin tulostetulle kyselylomakkeelle, jotta niitä olisi helpompi käsitellä ja vertailla. Vastaukset jaoteltiin värikoodein edistäviin tekijöihin (vihreä), estäviin tekijöihin (punainen) ja välimaastotekijöihin (keltainen) jokaisen kysymyksen kohdalla.

Ensimmäisen analysointivaiheen jälkeen tehtiin taulukko, johon vastaukset siirrettiin (Taulukko 2.). Taulukkoon tehtiin kolme kategoriaa, joihin yhdistettiin kolmen vastaajan vastaukset sekä avoimien- että monivalintakysymysten osalta. Yhteen sarakkeeseen

seen tulivat ne vastaukset, jotka olivat kaikkien mielestä edistäviä tekijöitä, toiseen ne, jotka olivat kaikkien mielestä estäviä tekijöitä ja niiden väliin vastaukset, joissa oli ollut hajontaa vastaajien kesken. Nämä luokiteltiin vielä kyselylomakkeen teemojen mukaan: Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttö, leikkimielisyyden arviointivälineen käytön opastus sekä oma työyhteisö. Vastauksia käsitellään tarkemmin luvuissa 5.0 Tulokset ja 6.0 Johtopäätökset.

Taulukko 2. Poimintoja vastausten analysointitaulukosta

Teema	Edistävät		Estävät
Arviointivälineen käyttö			
	Suomennos		
			Pisteytyslomakkeen käyttö epäselvä
		Kyselylomakkeen kohdat selvät / epäselvät	
	Aikaa käyttöön riittävästi		Aikaa käyttöön liian vähän
	Määrittelytaulukko selkeä		
Käytön opastus			
	Sisältö mielenkiintoinen		
			Antoi liian vähän tietoa
	Teoria hallussa opastettavalla		
			Liian vähän käytiin arvioitavia kohtia läpi
	Materiaali erittäin hyödyllinen		
		Opastus ei antanut / antoi valmiudet käyttää välinettä	
Työyhteisö			
	Työajalla perehtyminen		Vapaa-ajalla perehtyminen
	Kollegan kanssa yhdessä pohdiskelu		

5 Tulokset

Kyselyyn vastanneita Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttäjiä oli yhteensä kolme. Leikkimielisyyden arviointiväline oli otettu käyttöön ja ensimmäinen arviointi oli tehty yhdestä kolmeen kuukautta opastuksen jälkeen. Arviointivälineen käyttökertojen lukumäärä vaihteli vastaajien kesken viiden ja kahdentoista arviointikerran välillä. Eniten vastaajat olivat käyttäneet havainnointilomaketta sisällä pisteytyksen kanssa, kukin neljä tai viisi kertaa. Vähiten oli käytetty havainnointilomaketta ulkona pisteytyksen kanssa. Vain yksi vastaaja oli havainnoinut ulkona kaksi kertaa. Havainnointilomaketta ilman pisteytystä oli käytetty muutaman kerran.

Jokainen vastaaja oli käyttänyt nykyisissä tai aikaisemmissa työtehtävissä leikkiä arvioivia menetelmiä; testiä, mittaria, haastattelua tai havainnointia, vähintään 1-4 kertaa kuukaudessa. Vastaajilla oli myös tällä hetkellä työpaikalla käytössä joitain muitakin kuin leikkiin liittyviä arviointivälineitä. Näin ollen käyttäjillä oli ennestään jo kokemusta arviointivälineiden käytöstä.

Implementointiprosessi yksityisyrittäjäksi toteutui kolmen Nevalaisen (2007) kuvaaman vaiheen mukaisesti. Ennen opastusta käytiin tiivistä vuoropuhelua yhteistyökumppaneiden kanssa. Opastajat olisivat voineet paneutua enemmän arviointivälineeseen ja laajemman käyttökokemuksen hankkimiseen. Opastuksen aikana yhteistyökumppanit osallistuivat aktiivisesti opastukseen ja opastus toteutui niillä taidoilla ja tiedoilla, jotka opastajilla oli silloin käytettävissä. Opastuksen jälkeen olisi kaivattu yhteistyökumppaneilta enemmän aktiivista vastuunottoa omasta oppimisesta ja yhteydenottoja liittyen mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Yksityisyrittäjän arkityö on kiireistä ja ylimääräisiin projekteihin osallistuminen vie työaika.

Tuloksissa huomioidaan jokaisen vastauksen merkittävyys. Jos johonkin kysymykseen on vastattu sekä estävästi että edistävästi, molemmat tekijät on otettu huomioon. Seuraavissa luvuissa käydään läpi leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönoton kyselyllä sekä ryhmäkeskustelulla saatuja käyttöönottoa edistäviä ja estäviä tekijöitä. Edistävät ja estävät tekijät on jaoteltu käyttäjään liittyviin, opastukseen liittyviin, arviointivälineeseen liittyviin sekä työyhteisöön liittyviin tekijöihin Nevalaista (2007: 42-45) mukailten.

5.1 Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönottoa edistävät tekijät

Käyttäjään liittyvät edistävät tekijät. Vastaajilla oli ennestään kokemusta arviointivälineiden käytöstä aikaisemmissa ja nykyisissä työtehtävissä. Käyttäjän ominaisuuksiksi luettaviksi edistäviksi tekijöiksi ilmenivät motivaatio opetella Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöä, käyttäjän oma kiinnostus leikkiin ja se, että arviointivälineen taustateoria oli jo valmiiksi hallussa.

Käyttäjään vaikuttavia ulkopuolisia tekijöitä olivat opinnäytetyön puitteisiin liittyvä aikaraja, joka motivoi aktiivisuuteen välineen käytössä, sosiaalinen paine osallistua opiskelijoiden tutkimukseen sekä päiväkodin ja vanhempien myönteinen suhtautuminen arviointiin.

Opastukseen liittyvät edistävät tekijät. Kaikkien vastaajien mukaan opastukseen liittyviä edistäviä tekijöitä olivat opastuksen mielenkiintoinen sisältö sekä arviointivälineen läpikäyminen yhdessä. Erittäin hyödylliseksi vastaajat kokivat opastuksessa käytetyn ja saadun materiaalin. Osan mielestä opastuksen sisältö oli hyödyllinen, melko käytännönläheinen ja melko selkeä. Kaksi kolmesta vastaajasta koki saaneensa opastuksessa valmiudet käyttää arviointivälinettä.

Arviointivälineeseen liittyvät edistävät tekijät. Jokainen vastaaja koki arviointivälineen suomentamisesta olevan hyötyä käyttöönotossa. Osan mielestä arviointivälineen käyttöön varattu aika oli riittävä. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että käsitteiden määrittelytaulukko oli selkeä ja elementtien tulkintakalvo melko selkeä. Kokonaisuudessaan arviointiväline koettiin hyödylliseksi tai melko hyödylliseksi. Havainnointilomake koettiin kattavaksi ja se antoi vahvistusta omille tulkinnoille sekä oli hyvä työväline päiväkotikäynneillä.

"Arviointimenetelmän/välineen suomennetun version saaminen sekä sen esittely"

Työyhteisöön liittyvät edistävät tekijät. Molemmissa yrityksissä uuden arviointivälineen käyttöönottoon oli suhtauduttu hyvin. Vertaistuki ja arviointivälineen sopivuus yrityksen asiakasryhmälle edistivät käyttöönottoa. Yhden vastaajan mielestä arviointivälineeseen perehtymiseen varattu aika oli riittävä ja työaika salli perehtymisen. Yksi-

tyisyyttä vastajilla on mahdollisuus vaikuttaa omaan aikatauluunsa ja tehdä itse päätös lähteekö mukaan käyttöönottoprosessiin. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että arviointiväline sopii työyhteisön asiakkaiden arviointiin.

"Arviointivälineen kautta saa hyvää tietoa lapsen kyvyistä asettautua leikkiin ja toimia leikkijänä"

5.2 Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönottoa estävät tekijät

Käyttäjään liittyvät estävät tekijät. Vastaajien kesken ilmenneitä käyttäjästä riippuvia estäviä tekijöitä olivat epäselvyys arvioitavien kohtien tulkinnasta, käyttökokeuksen puute ja tulkinnan tekemisen vaikeus arviointivälinettä käytettäessä. Ulkopuolelta vaikuttava tekijä oli, että "lasten kanssa työ ei mene suunnitelmien mukaan", esimerkiksi lapsen sairastuminen silloin kun arviointi oli suunniteltu tehtäväksi.

Opastukseen liittyvät estävät tekijät. Jokainen vastaaja oli samaa mieltä siitä, että opastus antoi liian vähän tietoa arviointivälineen käyttöönottoa ajatellen. Osan mielestä opastuksen kesto oli liian lyhyt ja opastuksen järjestelyissä olisi voinut olla parantamisen varaa. Osa vastasi myös, että opastajilla ei ollut tarpeeksi kokemusta ja tietoa arviointivälineestä, jotta opastuksessa olisi välittynyt opastettaville riittävä valmius käyttää uutta välinettä. Arviointivälinettä olisi pitänyt käydä syvällisemmin läpi, jotta se olisi antanut valmiudet käyttää välinettä paremmin.

Arviointivälineeseen liittyvät estävät tekijät. Leikkimielisyyden arviointivälineessä suurimmaksi estäväksi tekijäksi paljastui pisteytyksen epäselvyys. Pisteytyksen tulkinnasta oli vain vähän tietoa arviointivälineen alkuperäisessäkin tekstissä, joten pisteytyksen sisäistäminen jäi pinnalliseksi suomennoksenkin osalta. Osan mielestä arviointiväline oli hidaskäyttöinen tai melko hidaskäyttöinen. Kaksi vastaajista koki arviointivälineen käytön vaikeaksi.

Käsitteiden määrittelytaulukon ja havainnointilomakkeen välillä oli yhdessä kohdassa virhe, mikä aiheutti hämmennystä pisteytyksessä ja havainnoinnissa. Virhe esiintyi jo alkuperäisessä tekstissä ja se siirtyi myös suomennokseen. Arviointivälineessä koettiin hankalaksi tulosten tulkinta. Pisteiden anto on vahvasti havainnoijan oman tulkinnan varassa, mikä toi epävarmuutta pisteytykseen.

6 Johtopäätökset

Johtopäätöksissä pyritään vastaamaan opinnäytetyötä ohjaaviin tutkimuskysymyksiin ja tulkitaan kyselylomakkeella ja ryhmäkeskustelulla saatuja tuloksia. Tämän implementointiprosessin toteutumista peilataan Nevalaisen (2007) implementointiprosessiin.

Nevalaisen (2007: 146) mukaan käyttöönottoprosessiin osallistuvilla tulee olla tarve uudelle menetelmälle. Kullakin implementointiprosessiin osallistuneella yhteistyökumppanilla oli tarve kehittää omaa työtään ja Leikkimielisyyden arviointiväline vastasi osaltaan tähän tarpeeseen. Arviointivälineen havainnointilomake koettiin hyödylliseksi päiväkodin yhteiskeskusteluissa, sillä arvioitavilla kohdilla toimintaterapeutti voi perustella omaa näkemystään palavereissa. Leikkimielisyyden arviointivälineen taustalla olevan teorian mukaan leikki sisältää useita osa-alueita, joiden avulla pystyy näkemään miten lapsi osallistuu leikkitoimintaan sekä miten leikkiä ja leikkimielisyyttä voidaan määritellä. Yhteistyökumppaneiden mukaan Leikkimielisyyden arviointiväline ja taustalla oleva Leikkimielisyyden malli vahvistivat sanomaa leikin tärkeydestä lapsen elämässä.

Leikkimielisyyden arviointivälinettä käytettäessä on erityisen tärkeää tuntea lapsen normaali kehitys, jotta osaa tehdä pisteytyksen. Kun työskentelee lasten kanssa, joilla on haasteita leikissä, leikin vertaaminen normaaliin leikkiin saattaa olla haasteellista. Yhteistyökumppaneiden mukaan tämä näkyi muun muassa eri ikäisiä lapsia havainnoitaessa. Videointi olisi ollut kannattavaa havainnointitilanteessa. Se olisi mahdollistanut tilanteeseen palaamisen myöhemmin, ja myös pisteytys olisi voinut helpottua.

Yhteistyökumppanit olivat yksityisyrittäjiä, joten he pystyivät itse vaikuttamaan työaika- tauluihinsa ja sovittamaan käyttöönottoprosessin aikataulujensa sallimiin puitteisiin. Opiskelijoiden opinnäytetyöprosessiin oli helppo lähteä mukaan, kun yhteistyökumppaneihin otettiin suoraan yhteyttä ja päätös oli yksityisyrittäjällä itsellään. Omat arvot ja leikin kokeminen tärkeäksi lasten kanssa tehtävässä terapiatyössä edesauttoivat myös prosessiin osallistumista. Yrityksessä useamman henkilön osallistuminen käyttöönottoprosessiin tukee käyttöönottoa, koska vertaistuki on saatavilla. Yhteistyökumppanit kertoivat arviointivälineen jäävän käyttöön heidän työssään.

Tulosten perusteella huomattiin, että eniten arviointikertoja (yli kymmenen kertaa) toteuttanut vastaaja koki arviointivälineen helpommaksi käyttää kuin muut vastaajat.

Hän koki arviointivälineen myös suhteellisen hyödylliseksi ja luotettavaksi käyttää, mutta toisaalta myös hitaaksi. Vastaava yhteneväisyys ilmeni myös Nevalaisen tutkimuksessa (2007: 33), jossa arviointivälineen hitaaksi kokeneet käyttäjät olivat käyttäneet välinettä eniten. Arviointivälinettä vähiten käyttänyt puolestaan koki arviointivälineen melko vaikeaksi ja melko epäluotettavaksi käyttää. Määrittelytaulukon käyttäminen oli helppoa eniten arviointikertoja tehneelle vastaajalle, kun taas vähiten käyttäneelle määrittelytaulukon käyttäminen osoittautui haastavaksi. Nevalaisen tutkimuksessa (2007: 32) saatiin tulokseksi myös, että henkilöt, joilla oli paljon työkokemusta (yli 11 vuotta) käyttivät välinettä enemmän kuin ne, joilla oli vähemmän työkokemusta (vähintään 11 vuotta). Tässä implementointiprosessissa vastaavaa yhteyttä työkokemuksen ja käyttökertojen välillä ei havaittu.

Koulutuksessa Nevalainen (2007: 35-37) käytti luentojen lisäksi koulutusvideoita, harjoituksia ja ryhmätöitä. Nevalaisen koulutuksiin, joita järjestettiin yhteensä 11 (5 IMBA-koulutusta, 6 Melba-koulutusta), osallistui yhteensä 236 henkilöä (Nevalainen 2007: 9, Liite 3). Tämän opinnäytetyön implementointiprosessin opastus oli Nevalaisen koulutuksia pienimuotoisempi ja opastusmenetelminä käytettiin luentoa ja lomakkeiden käytön harjoittelua. Opastettavien mielestä opastuksessa välittyi opastajien teoreettinen lähestymistapa arviointivälineen opastamiseen ja vähäinen käytännön kokemus arviointivälineen käytöstä näkyi. Opastettavat olisivat kaivanneet enemmän käytännönläheistä harjoittelua välineen käytöstä.

"Opastajat tekivät työnsä niin hyvin, kuin se tällaisessa tilanteessa on mahdollista! Oma käyttökokemuksen puute välittyi väistämättä."

"Ehkä olisi voinut vielä enemmän käydä läpi havainnointilomakkeen arvioitavia kohtia (ennemmin kuin taustateoriaa arviointivälineestä)"

Opastus olisi ollut syytä suunnitella ja valmistella vielä huolellisemmin. Opastettaville tulee välittyä tunne, että opastajat ovat asiantuntijoita ja osaavat asiansa. Tässä tapauksessa opastettavilta tullessa palautteessa ilmeni, että opastajien vähäinen kokemus arviointivälineen käytöstä oli havaittavissa. Opastajat eivät voineet välittää käytännön tietoutta välineestä riittävästi, kun käyttökertoja oli vain muutamia. Selkeiden vastausten antaminen pisteytykseen oli hankalaa, koska kyseessä oli havainnointiväline, jossa pisteyttäminen on havainnoijan oman tulkinnan varassa. Olisi tärkeää hankkia paljon

omaa käyttökokemusta arviointivälineen käytöstä ennen kuin lähtee opastamaan käyttöä muille. Opastusten välissä oli aikaa noin kuukausi, joten opastajat pystyivät reflektoimaan ensimmäisessä opastuksessa ilmenneitä haasteita ja hyödyntämään niitä toiseen opastukseen valmistautumisessa.

Implementoinnin teoriaa käytiin ehkä turhan tarkasti läpi, sillä sen tunteminen ei kuitenkaan ole kovin oleellista arviointivälineen käyttöä ajatellen. Olisi ehkä rittänyt, jos implementointimallista olisi kerrottu vain opastettavien näkökulmasta tärkeimmät asiat kuten se, että suurin vastuu oppimisesta on opastettavalla. Sen sijaan arviointivälineen teoriapohja on syytä tuntea, jotta arvioija tietää mitä välineellä arvioidaan ja mistä väline on kehitetty. Arviointivälineen käytön opastukseen kannattaa panostaa. Opastuksen rakennetta suunnitellessa pitää miettiä, mikä tieto on olennaista yhteistyökumppanin näkökulmasta.

Opastukseen oli varattu aikaa kaksi tuntia, mikä riitti opastusmateriaalin läpikäymiseen ja keskusteluun. Opastuksessa käytiin aluksi läpi implementointiprosessin teoria, minkä jälkeen siirryttiin arviointivälineen teorian ja käytön opetteluun. Kun opastukseen varattu aika on rajallinen, ajankäyttö opastuksen aikana on syytä suunnitella huolella etukäteen ja pysyä suunnitelmassa. Keskustelulle ja kysymyksille on hyvä varata riittävästi aikaa ja opastajien pitää pystyä myös joustamaan suunnitelmasta tarvittaessa.

Jälkeenpäin ajateltuna kaksi opastuskertaa olisi voinut helpottaa oppimista, jos teoriaosuus olisi erotettu omaan opastuskertaansa ja arviointivälineen käyttö toiseen kertaan. Arviointivälineen opastukseen olisi ollut hyvä sisällyttää käytännön harjoittelun osuus esimerkiksi esittämällä video lapsen leikistä. Videoesimerkin avulla opastuksessa olisi voinut harjoitella pisteyttämistä ja täten opastettavilla olisi ollut jo yksi kokemus käytöstä ennen välineen varsinaista käyttöönottoa. Kun arviointiväline on täysin uusi, tiedon omaksuminen on rajallista, eikä kysymyksiä välttämättä herää heti opastustilanteessa. Opastuskertojen väli olisi voinut olla esimerkiksi viikosta kahteen viikkoon, jolloin opastettavat olisivat voineet pohtia käyttöön liittyviä kysymyksiä.

7 Pohdinta, etiikka ja luotettavuus

Opinnäytetyössä alkuun pääsemiseen ja onnistumiseen vaikutti merkittävästi innolla mukaan lähteneet yhteistyökumppanit. ToP-arviointivälineen liittäminen opinnäytetyöhön oli ajatuksena jo opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa. Yhteistyökumppaneiden löydyttyä käytiin vuoropuhelua ohjaavien opettajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa, mikä auttoi tutkimuskysymysten lopullisen muodon löytymisessä. Yhteistyökumppaneilla heräsi tarve arviointivälineelle, joten hyvän implementoinnin mallin käyttäminen oli luonteva valinta opinnäytetyöprosessin jäsentäjäksi. Yhteinen mielenkiinnon kohde ja hyvän sanoman levittäminen leikin ja leikkimielisyyden merkityksellisyydestä edesauttoivat yhteistyötä työelämän edustajien ja opiskelijoiden välillä. Tulosten saaminen kailta vastaajilta oli palkitsevaa ja aineiston tulkitseminen mielenkiintoista. Kysely ja ryhmäkeskustelu tukivat toisiaan aineistonkeruumenetelminä.

Yhteistyökumppaneiden saaminen mukaan opinnäytetyöprosessiin kävi vaivattomasti. Yhteistyö toimi hyvin yhteistyötahojen kanssa, mutta lisähaasteita aikataulutukseen toi opinnäytetyötä ohjaavat säädökset ja aikataulujen yhteensovittaminen. Esimerkiksi yhteisen ajan sopiminen yhteistyökumppaneiden, ohjaavien opettajien ja opinnäytetyön tekijöiden kesken sopimuksen kirjoittamista varten oli haasteellista. Lopulta sopimusten kirjoittaminen hoidettiin postitse, sillä yhteistä aikaa ei saatu järjestettyä. Suomennetun arviointivälineen luovuttaminen siirtyi kesän alkuun, sillä sopimusten allekirjoittaminen vei suunniteltua enemmän aikaa. Yhteistyökumppanien kanssa käytiin keskustelua ja ajatuksenvaihtoa sähköpostitse koko prosessin ajan.

Arviointiväline saatiin luovuttaa, kun sopimuspapereissa oli jokaisen osapuolen allekirjoitukset. Arviointivälineen käytön opastukset oltiin pidetty jo aikaisemmin keväällä, jolloin opastuksen ja arviointivälineen käyttöönoton välillä oli taukoa. Yksityisyrittäjät pitivät kesällä työstään lomaa. Arviointivälineen käytölle oli vähemmän aikaa kuin jos väline olisi voitu luovuttaa jo opastuksen yhteydessä ja käyttökertojen määrä olisi saattanut olla suurempi, jos arviointeja välineellä olisi voinut tehdä jo keväällä. Sopimukset olisi ollut hyvä allekirjoittaa ennen opastuksia, jotta välineeseen olisi päässyt paneutumaan heti opastuksen jälkeen ja soveltamaan opastuksessa opittua teoriaa käytäntöön. Jatkossa on hyvä ottaa ajoissa huomioon aikataulujen järjestäminen. Varsinkin yksityi-

set toimintaterapeutit ovat usein kiireisiä ja monen ihmisen aikatauluja on vaikea lähteä sovittamaan yhteen lyhyellä varoitusajalla.

Arviointivälineen luotettavuutta pohdittiin useaan otteeseen. Arviointivälineestä oli tehty luotettavuus- ja vaikuttavuustutkimuksia ja saatu hyviä tuloksia. Hämmennystä aiheuttivat ristiriidat havainnointilomakkeen ja pisteytyslomakkeen välillä. Manuaalin suurimpana puutteena oli pisteytyksen ohjeistaminen. Pisteytystä ja sen tulkintaa oli avattu liian vähän ja vähäisestä ohjeistuksesta johtuen tietämys pisteyttämisen tulkinnasta jäi manuaalin antaman tiedon varaan. Tästä johtuen yhteistyökumppanit eivät saaneet tarpeeksi tietoa pisteyttämisestä ja sen tulkinnasta.

Arviointivälineen opastajan pitää tuntea arviointiväline hyvin ja olla sen asiantuntija, jotta osaisi siirtää arviointimenetelmän opastettavalle. Opinnäytetyössä huomattiin, että teorian tunteminen ja muutama käyttökerta arviointivälineellä eivät tuo riittävää osaamista välittää käytännön tietoa opastettavalle. Implementoitava arviointiväline olisi syytä olla opastajalle hyvin tuttu.

Kyselylomake laadittiin Nevalaisen tekemän kyselylomakkeen (2007: liite 3) pohjalta. Kyselylomakkeella oli tarkoitus kerätä aineistoa tutkimuskysymyksiin, joten lomake täytettiin laatia harkiten ja perustellen. Jokaisen kysymyksen kohdalla mietittiin antaako se vastausta tutkimuskysymyksiin. Lomakkeen ymmärrettävyyttä ja selkeyttä sekä lomakkeeseen vastaamiseen varattavaa aikaa pohdittiin vastaajien näkökulmasta. Eri toteutusvaihtoehtoja vertailtiin ja lopulta päädyttiin sähköiseen e-lomakkeeseen helppouden, luotettavuuden ja anonymiteetin vuoksi. Toinen toteutusvaihtoehto olisi ollut sähköpostin välityksellä lähetettävä word-dokumentti, jonka vastaajat olisivat täyttäneet ja palauttaneet takaisin sähköpostilla. Wordilla toteutettava vaihtoehto kuitenkin jätettiin jo alkuvaiheessa pois, koska se koettiin hankalaksi. Riskeinä ja huolen aiheina olivat asetusten muuttuminen tiedoston kulkiessa eri ohjelmien välillä, luotettavuuden heikentyminen tiedoston muokattavuuden myötä sekä amatöörimäisyys.

E-lomakkeen laatiminen oli suhteellisen vaivatonta. Yhtenä haasteena e-lomakkeessa oli likert-asteikon laatiminen, koska ohjelmasta ei löytynyt vaihtoehtoa likert-asteikon luomiseen. Apua kysymysten laatimiseen kysyttiin Metropolian tietotekniikan lehtorilta. Häneltä saatiin kaksi vaihtoehtoista toteutustapaa laatia asteikkotyyppeiksi monivalintakysymyksiä. Toteutetut kysymykset eivät enää olleet varsinaisesti likert-asteikolla to-

teutettuja, sillä vastausvaihtoehdot olivat allekkain eivätkä rinnatusten. E-lomakkeen neljä osiota laitettiin kukin omalle sivulleen jäsennellymmän ulkoasun ja osioiden hahmottamisen vuoksi. Yhteistyökumppanit antoivat kuitenkin palautetta, että olisi ollut parempi jos kaikki kysymykset olisi voinut nähdä samalla sivulla, koska lomaketta täytettäessä ei voinut palata edellisen sivun kysymyksiin. Kysymyksiä ei voinut myöskään tallentaa ja palata niihin myöhemmin, joten vastaaminen täytyi tehdä yhdellä kertaa.

Alun perin aineistonkeruun toisena menetelmänä oli tarkoitus pitää yhteinen teema-haastattelu yhteistyökumppaneiden kanssa. Alkusyöksystä 2011 kuitenkin alkoi näyttää siltä, että haastattelua ei opinnäytetyön aikataulun puitteissa ehdi tehdä. Yhteistyökumppanit olivat kuitenkin pitäneet hyvänä ideana sitä, että he pääsisivät jakamaan kokemuksiaan prosessin päätteeksi. Teemahaastattelun raskauden vuoksi päädyttiin järjestämään teemoitettu ryhmäkeskustelu, jossa valmiiksi valittujen teemojen pohjalta keskusteltiin vapaamuotoisesti toteutuneesta prosessista. Keskustelu koettiin onnistuneeksi, vaikka lopulta vain kaksi yhteistyökumppania pääsi paikalle. Keskusteluun osallistuneet yhteistyökumppanit olivat kuitenkin eri yrityksistä, jolloin saatiin kokemuksia ja mielipiteitä eri näkökulmista. Keskustelussa pysyttiin hyvin suunnitellussa aikataulussa ja saatiin luotua rento ilmapiiri, mikä loi hyvät puitteet prosessin päättämiseksi.

Opinnäytetyössä tutkittiin, miten implementointi toteutui yksityisy yrityksissä. Hyvän implementoinnin mallissa korostetaan esimiehen, työyhteisön sekä koulutettavan sitouttamista. Yksityisy yrityksessä yrittäjä on oma esimiehensä, eikä työyhteisö ole välttämättä yhtä suuri kuin esimerkiksi sairaalaorganisaatiossa. Näin ollen tässä prosessissa pysyttiin keskittymään suoraan koulutettavaan, mikä teki sitouttamisesta yksinkertaisempaa. Jokainen yhteistyökumppani oli halukas kehittämään omaa työtään ja motivoitunut prosessiin, eikä opastajien tarvinnut erityisesti motivoida ja kannustaa aktiivisuuden prosessin eri vaiheissa.

Työskentely opinnäytetyön tekijöiden kesken toimi sujuvasti, koska kaikilla oli samat tavoitteet opinnäytetyön suhteen. Työtehtäviä jaettiin osittain tekijöiden välillä kunkin omien vahvuuksien mukaan, mutta aikaa käytettiin paljon myös yhdessä työskentelyyn. Yhdessä työskentely oli työlästä, mutta toisaalta jokainen pääsi tuomaan oman näkökulmansa esiin ja oli mukana opinnäytetyöprosessin jokaisessa vaiheessa. Työskentelytapa myös varmisti sen, että jokainen koki hahmottavansa ja hallitsevansa koko prosessin. Tekstistä tuli yhtenäisempää, kun kirjoitustyylillä oli samanlaista, eikä vaihdellut

huomattavasti eri osioiden välillä. Kolmen eri tekijän työtapojen yhteensovittaminen oli myös omanlaisensa haaste, mutta se ei noussut hidastavaksi tekijäksi opinnäytetyöprosessissa. Kolmen tekijän etuna oli myös se, että yhden poissaolo ei haitannut työn etenemistä. Kukin panosti omalta osaltaan riittävästi opinnäytetyön työstämiseen.

Tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat, vaikka tutkimuksissa pyritäänkin välttämään virheitä. Luotettavuus eli reliabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tarkka selostus siitä, miten tutkimus on toteutettu. Tämä koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2009: 231.) Tässä opinnäytetyössä pyrittiin kuvailemaan opinnäytetyöprosessin vaiheet mahdollisimman tarkasti, jotta tutkimus olisi mahdollista toistaa juuri samalla tavalla. Opinnäytetyössä raportoitiin miten kyselylomake laadittiin. Pohjana käytettiin Nevalaisen (2007) pro gradun hyväksi havaitsemaa kyselylomaketta ja sitä muokattiin vastaamaan tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin. Raportissa pohdittiin myös, miksi päädyttiin käyttämään sähköistä kyselylomaketta word-tiedoston tai paperiversion sijaan.

Toinen tutkimuksiin liittyvä käsite pätevyys eli validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä tutkimuksessa halutaan selvittää. Pätevyyttä puolestaan pystytään lisäämään käyttämällä useampia eri aineistonkeruumenetelmiä. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2009: 231.) Ensisijaisena aineistonkeruumenetelmänä oli tarkoitus käyttää kyselylomaketta, jolla pyrittiin selvittämään implementointiprosessissa esiin tulleita edistäviä ja estäviä tekijöitä. Kyselyn tukena aiottiin käyttää teemahaastattelua. Aikaresurssien vuoksi teemahaastattelusta kuitenkin luovuttiin. Vaikka lomakkeella saatu aineisto antoi vastauksia haettuihin kysymyksiin, tarkennustakin kaivattiin. Pätevyyttä lisäämään ja tarkennuksien saamiseksi suunniteltiin teemoitettu ryhmäkeskustelu. Ryhmäkeskustelu oli oiva ratkaisu selvittää tarkennettavia asioita ja näin ollen pätevyyttä lisäsi useamman aineistonkeruumenetelmän käyttäminen.

Mäkinen (2006) toteaa tieteellisen tutkimuksen olevan eettisesti hyväksyttävää ja tuloksien luotettavia ja uskottavia, jos tutkijat noudattavat hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvä tieteellinen käytäntö muodostuu tutkimuksen teon teknisestä osaamisesta ja ammattietiikasta. Näin ollen käytännön noudattamisen vastuu kuuluu tutkijalle tai tutkimusryhmälle itselleen. Puolestaan hyvän tieteellisen käytännön loukkauksissa paino-

piste on tutkijan ammattietiikan puutteellisuudessa, joka voi ilmetä piittaamattomuutena tai vilppinä. (Mäkinen 2006: 172-174.)

Opinnäytetyössä on pyritty noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Alkuperäislähteitä on käytetty aina, kun se on ollut mahdollista ja aihetta on tarkasteltu useammasta eri lähteestä käsin. Jo ennen sopimusten tekemistä suomennos olisi ollut valmis luovutettavaksi ja samoin yhteistyökumppanit olisivat toivoneet saavansa suomennoksen mahdollisimman aikaisin. Suomennoksen luovuttamisessa noudatettiin kuitenkin opinnäytetyötä ohjaavia säädöksiä ja odotettiin sopimuspapereiden valmistumista. Toimintaterapeuttien työtä ohjaavissa ammattieettisissä ohjeissa kehoitetaan jatkuvaan ammattitaidon kehittämiseen (Toimintaterapeuttiliitto 2011). Opinnäytetyössä tuettiin yhteistyökumppaneiden työn kehittämistä tuomalla uusi arviointiväline tukemaan heidän työstään.

Tässä opinnäytetyössä on käsitelty leikkiä lapsen toimintana. Leikki kuuluu kuitenkin kaikenikäisille! Se on toimintaa, jota esiintyy koko elämän ajan, toisilla enemmän kuin toisilla. Aikuisilla leikkimielisyys näkyy esimerkiksi vitsailuna, kujeiluna, kiusoitteluna tai heittäytymiskyynä. Leikkimielinen sananheitto voi keventää raskasta työpäivää ja vähentää stressiä ainakin hetkeksi. Nyky-yhteiskunnassa arvostetaan uraorientoituneisuutta ja suorituskeskeisyyttä, eikä leikkimielistä asennetta työpaikalla katsota hyvällä. Eikö juuri leikkimielisyys ja luovuus tuota mielekkäitä kokemuksia ja uusia keksintöjä? Olisikin mielenkiintoista, jos Leikkimielisyyden arviointivälineen soveltuvuutta aikuisille tutkittaisiin jatkossa.

Opinnäytetyössä keskityttiin Model of Playfulness:n sisältämään ToP-arviointivälineeseen. Malli sisältää myös ympäristön arviointivälineen (Test of Environmental Supportiveness, TOES). TOES-arviointivälineen tutkiminen käytännössä ja suomentaminen voisivat olla mahdollisia aiheita tuleville opinnäytetyön tekijöille. Tulevaisuudessa olisi myös kiinnostavaa tutkia Leikkimielisyyden arviointivälineen suomennoksen käytettävyyttä ja mahdollisesti tehdä siitä virallinen suomenkielinen versio toimintaterapeuttien, ja miksei muidenkin ammattiryhmien, käyttöön.

Opinnäytetyön tekeminen oli kokonaisuudessaan antoisa oppimisprosessi. Pitkäaikainen prosessi on kysynyt kärsivällisyyttä ja sen aikana on kasvanut sietämään paremmin epävarmuutta ja tieteellisen tutkimuksen eri vaiheet ovat hahmottuneet samoin kuin

niiden soveltaminen tässä opinnäytetyössä. Oman toiminnan tarkastelu ja analysoiminen objektiivisesti ovat kehittäneet kriittistä ajattelua ja ammatillista kasvua. Tieteellinen näyttö sekä vuoropuhelu työelämän yhteistyökumppanien kanssa vahvistivat entistään käsitystä leikin merkityksellisyydestä.

Lähteet

Ayres, Jean 2008: Aistimusten Aallokossa. Sensorisen integraation häiriö ja terapia. Jyväskylä. Ps-Kustannus.

Baron, Kathi – Kielhofner, Gary – Iyenger, Anita – Goldhammer, Victoria – Wolenski, Julie 2007: Toimintamahdollisuuksien itsearviointi. OSA. Launiainen, Helena (suom.) Helsinki. Psykologien kustannus.

Bingaman, Kathleen – Bundy, Anita – Metzger, Margaret – Nelson, Lori 2001: Validity and Reliability of a Test of Playfulness. *The Occupational Therapy Journal of Research* 21 (4). 276-292.

Bundy, Anita – Hanzlik, Jodie – Okimoto, Ann Mari 2000: Playfulness in Children With and Without Disability: Measurement and Intervention. *The American Journal of Occupational Therapy* 54 (1). 73-82.

Bundy, Anita – Skard, Geva 2008: Test of Playfulness. Teoksessa Fazio, Linda – Parham, Diane (toim.): *Play in Occupational Therapy for Children*. St. Louis. Mosby Elsevier. 71-93.

Bundy, Anita 2011a: Sähköinen tiedoksianto. 18.01.2011.

Bundy, Anita 2011b: Sähköinen tiedoksianto. 20.10.2011.

Eskola, Jari 2010: Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, Juhani – Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Juva. PS-Kustannus. 183.

Eskola, Jari – Saarela-Kinnunen, Maria 2010: Tapaus ja tapaus tutkimus = tapaus tutkimus? Teoksessa Aaltola, Juhani – Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*. Juva. PS-Kustannus. 190-191, 194.

Fazio, Linda – Parham, Diane 2008 (toim.): *Play in Occupational Therapy for Children*. St. Louis. Mosby Elsevier.

Ferland, Francine 1997: *Play, Children with Physical Disabilities and Occupational Therapy: The Ludic Model*. Ottawa. University of Ottawa Press.

Finlay, Linda 2004: *The Practice of Psychosocial Occupational Therapy*. Cheltenham. Nelson Thornes Ltd.

Haavio, Martti 1994: *Iloinen lorukirja*. Porvoo. WSOY. 4. painos.

Hautala, Tiina - Hämäläinen, Tuula - Mäkelä, Leila - Rusi-Pyykönen, Mari 2011: *Toiminnan voimaa. Toimintaterapia käytännössä*. Helsinki. Edita.

Hirsjärvi, Sirkka - Remes, Pirkko - Sajavaara, Paula 2004: Tutki ja kirjoita. Jyväskylä. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, Sirkka - Remes, Pirkko - Sajavaara, Paula 2009: Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Holma, Tupu 2003: Toimintaterapianimikkeistö. Helsinki. Suomen Kuntaliitto.

Hurme, Raija – Malin, Riitta-Leena – Pesonen, Maritta – Syväoja, Olli 2003: Suomi–englanti–suomi-sanakirja. Helsinki. WSOY. 6. painos.

Hyvät arviointikäytännöt suomalaisessa toimintaterapiassa. Arvioinnin lähtökohdat ja suositukset 2010. Suomen toimintaterapeuttiliitto ry. Verkkojulkaisu. <<http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/images/stories/arviointijulkaisu.pdf>>. Luettu 31.10.2011.

Johansson, Eva – Pramling Samuelsson, Ingrid 2006: Play and Learning – Inseparable Dimensions in Preschool Practice. Early Child Development and Care. 176 (1). 47-65.

Kivekäs, Eeva – Kostamo, Sari 2009: Leikin asialla: PAGS –leikinarviointivälineen käyttökokeilu. Opinnäytetyö. Helsinki. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian koulutusohjelma.

Kiviniemi, Kari 2010: Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani – Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Juva. PS-Kustannus.

Knox, Susan 2005: Play. Teoksessa Case-Smith, Jane (toim.): Occupational Therapy for Children. St. Louis. Mosby Elsevier. 571-586.

Knox, Susan 2008: Development and Current Use of the reviser Knox Preschool Play Scale. Teoksessa Case-Smith, Jane (toim.): Occupational Therapy for Children. St. Louis. Mosby Elsevier. 55-70.

Lasten terapia Palikat 2011. Verkkosivut. <<http://www.lastenterapiapalikat.fi/>> Luettu 30.3.2011.

Lautamo, Tiina – Kottorp, Anders – Salminen, Anna-Liisa 2005: Play assessment for group settings. A pilot study to construct an assessment tool. Skandinavian Journal of Occupational Therapy. 12. 136-144.

Leikin loppu 2010. Tiededokumentti. <<http://teema.yle.fi/ohjelmat/juttuarkisto/leikin-loppu>> Katsottu YLE Areenasta 9/2011.

Mikkola, Riitta 2011. Toimintaterapeutti. Lasten terapia Palikat. Sähköpostikeskustelu. 15.4.2011.

Miller-Kuhaneck, Heather – Miller, Elissa – Spitzer, Susan L. 2010: Activity analysis, creativity and playfulness in pediatric occupational therapy: making play just right. Sudbury. Jones and Bartlett Publishers.

MOT-kielikone 2011: Nettisanakirja. <<http://mot.kielikone.fi/mot/metropolia/netmot.exe>>

Mulligan, Shelley 2003: Occupational therapy evaluation for children. A pocket guide. Philadelphia. Lippincott Williams & Wilkins.

Mäkinen, Olli 2006: Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Nevalainen, Marja 2007: Hyvä ilmentointi. Kulttuurista toiseen siirrettävän menetelmän käyttöönottoprosessi. Pro gradu –tutkielma. Terveystieteiden laitos. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto.

Parham, Diane 2008: Play and Occupational Therapy. Teoksessa Fazio, Linda – Parham, Diane (toim.): Play in Occupational Therapy for Children. St. Louis. Mosby Elsevier. 3-39.

Pesonen, Mirjami – Virtanen, Laura 2009: Tahdon asia. The Volitional Questionnaire – arviointimenetelmän käyttöönotkokemuksia Kanta-Hämeen keskussairaalan nuoriso-psykiatrian toimintaterapiassa. Opinnäytetyö. Helsinki. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian koulutusohjelma.

Pumpulissa kasvaneet 2010. Tiededokumentti.

<<http://teema.yle.fi/ohjelmat/juttuarkisto/pumpulissa-kasvaneet>> Katsottu YLE Areenasta 08/2011.

Rieskaniemi Nina – Virtapuro, Laura 2011. Toimintaterapia Viikarit. Jokela. Suullinen tiedoksianto. 24.3.2011.

Sarajärvi, Anneli – Tuomi Jouni 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Latvia. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Stagnitti, Karen 2009: Pretend Play Assessment. Teoksessa Stagnitti, Karen – Cooper, Rodney (toim.): Play as Therapy. Assessment and Therapeutic Interventions. London. Jessica Kingsley Publishers. 87-101.

Toimintaterapeuttiliitto 2011: Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet. Verkkopublication.

<http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/images/stories/ammattieettiset_ohjeet_2011.pdf> Luettu 4.11.2011.

Toimintaterapia Viikarit 2007. Toimintaterapia Viikarit. Verkkosivut.

<<http://www.toimintaterapiaviikarit.fi/index.html>> Luettu 30.3.2011.

Valtonen, Anu 2009: Ryhmäkeskustelut – Millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.): Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy. 223-241.

Varjonen, Erja – Ylänen, Eija 2009: Se on vain lasten leikkiä. Play Assessment for Group Settings -arviointimenetelmän käyttöönottoprosessi päiväkodissa. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Helsinki.

Vilka, Hanna 2005: Tutki ja kehitä. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

YK:n yleissopimus lasten oikeuksista. 1989. Verkojulkaisu.
<http://www.lskl.fi/files/206/LOS_sopimus.pdf> Luettu 10.3.2011

Zimmer, Renate 2002. Liikuntakasvatuksen käsikirja. Didaktis-metodisia perusteita ja käytännön ideoita. Helsinki. LK-KIRJAT.

Käyttöönotossa huomioitavat tekijät

KÄYTTÖÖNOTOSSA HUOMIOITAVAT TEKIJÄT

ENNEN KOULUTUSTA HUOMIOITAVA	KOULUTUKSEN AIKANA HUOMIOITAVA	KOULUTUKSEN JÄLKEEN HUOMIOITAVA
<p>Esimiesten sitoutuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • menetelmän sopivuus yhteisön arvoihin ja toimintastrategioihin • tieto menetelmän käytöstä ja soveltamisesta • tieto menetelmästä ja sen vaatimista resursseista <ul style="list-style-type: none"> • koulutuksen vaatima panos • käyttöönoton vaatima panos • tiedottaminen koko henkilökunnalle • kirjallinen yhteistyösuunnitelma • yhteistyösuunnitelmaan sitoutuminen • käyttöönottosuunnitelman laatiminen <p>Työyhteisön sitoutuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • tarve menetelmälle • ennakkotieto menetelmästä • sitoutuminen käyttöönottosuunnitelmaan • koko työtiimin- tai työparin kouluttautuminen menetelmän käyttäjiksi <p>Koulutettavan sitoutuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • tarve kehittyä työssään ja kehittää työtään • tarve menetelmälle • menetelmän soveltuvuus omaan työhön • menetelmän käyttökelpoisuus • tieto menetelmän ja sen käyttöönoton vaatimista panoksista • realistiset odotukset koulutukselta ja menetelmältä • koulutukseen orientoiva ennakkotehtävä <p>Kouluttajan sitoutuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • huomioi koulutettavien tarpeet • huomioi käyttökontekstin • on kiinnostunut ja uskoo ko. asiaan 	<p>Koulutuksen rakenne</p> <ul style="list-style-type: none"> • jaksotettu koulutus <ul style="list-style-type: none"> • ennakkotehtävä • lähiopetus • etäopetus • käytännönläheinen • ryhmätyöt • koulutettavien kontekstiin sidotut harjoitukset • monipuoliset harjoitukset <p>Koulutuksen sisältö</p> <ul style="list-style-type: none"> • menetelmän metodin opetus • menetelmän määritteiden ja luokittelukriteerien opetus • menetelmän välineiden käytönopetus • menetelmän käytön eettisyys • menetelmän vakuuttavuus <p>Koulutettavan osuus</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktiivinen osallistuja • henkilökohtainen käyttöönoton suunnitelma <p>Kouluttajat</p> <ul style="list-style-type: none"> • motivoiva- ja innostava ote • itsenäiseen työskentelyyn tukeminen • kannustava ja kriittinen palaute • koulutettavien yhteistyön edistäminen • tiedon välittäjänä toimiminen 	<p>Koulutuksen kantoaalto</p> <ul style="list-style-type: none"> • koulutuksen jälkeen tehtävät käytännön harjoitukset, joista annetaan kirjallinen palaute • verkkotutorointi <ul style="list-style-type: none"> • lisäharjoitukset ja niihin mallivastaukset • keskustelutuki • vertaistuki • päivityskoulutukset vuosittain <p>Esimiesten vastuu</p> <ul style="list-style-type: none"> • resurssien järjestäminen • käyttöönoton toteutumisen seuranta ja valvonta • kuuntelu, keskustelu • innostava ja kannustava • palautetta käytöstä • menetelmän käyttöönoton vastuuhenkilön nimeäminen <p>Työyhteisön vastuu</p> <ul style="list-style-type: none"> • innostava ja salliva asenne • kehitysmyönteisyys • keskustelut • opintopiiri toiminta <p>Koulutetun henkilön vastuu</p> <ul style="list-style-type: none"> • vastuu menetelmän käytöstä • tieto-taidon päivitys määräajoin <p>Kouluttajan vastuu</p> <ul style="list-style-type: none"> • vastuu kantoaallon toteutuksesta ja seurannasta • koulutuspalautteen hyödyntäminen • vuosittain tehtävä seuranta • jatkokohetyö • oman osaamisen ylläpito

Kyselylomake

LEIKKIMIELISYYDEN ARVIOINTIVÄLINEEN KÄYTTÖNOTON KYSELY

Tervetuloa täyttämään Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönoton kyselyä! Kysely sisältää neljä osiota, joissa on sekä avoimia että monivalintakysymyksiä. Vastaa jokaiseen kohtaan. Voit tarvittaessa tarkentaa vastaustasi monivalintakysymysten alla oleviin avoimiin kysymyksiin.

I. VASTAAJAN TAUSTATIEDOT

1. Kuinka monta vuotta olet toiminut toimintaterapeuttina?

2. Olen nykyisissä tai aikaisemmissa työtehtävissä käyttänyt leikkiä arvioivia menetelmiä

Kiinniti otsikkorivi	Satunnaisesti	Lähes päivittäin	1-4 kertaa / kk	En lainkaan
Testi, mittari tai muu vastaava	☐	☐	☐	☐
Haastattelu	☐	☐	☐	☐
Havainnointi	☐	☐	☐	☐

3. Onko sinulla työpaikallasi käytössä jokin/joitakin muita arviointivälineitä?

II. TOP-ARVIOINTIVÄLINEEN KÄYTTÖ

4. Montako kertaa olet käyttänyt Leikkimielisyyden arviointivälinettä?

Lukumäärä

- Havainnointilomake+pisteytyslomake (sisällä)
- Havainnointilomake+pisteytyslomake (ulkona)
- Havainnointilomake ilman pisteytystä (sisällä)
- Havainnointilomake ilman pisteytystä (ulkona)

5. Miten pian opastuksen jälkeen teit ensimmäisen arvioinnin Leikkimielisyyden arviointivälineellä?

- Kuukauden sisällä
- 1-2 kk:n kuluttua
- 2-3 kk:n kuluttua
- 4 kk:n kuluttua

Jos et ole tehnyt yhtään arviointia, niin miksi?

6. Miten arviointivälineen suomentaminen vaikutti käyttöönottoon?
☐ edisti käyttöönottoa ☐ ei ollut vaikutusta ☐ esti käyttöönottoa
7. Miten koit arviointivälineen käyttöön varatun ajan riittävyyden?
☐ 1 aikaa oli liian vähän ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 aikaa oli riittävästi
8. Mitä mieltä olet tällä hetkellä Leikkimielisyyden arviointivälineestä?
☐ 1 hidas ☐ 2 a) ☐ 3 ☐ 4 nopea
☐ 1 vaikea ☐ 2 b) ☐ 3 ☐ 4 helppo
☐ 1 outo ☐ 2 c) ☐ 3 ☐ 4 tuttu
☐ 1 hyödytön ☐ 2 d) ☐ 3 ☐ 4 hyödyllinen
☐ 1 epäluotettava ☐ 2 e) ☐ 3 ☐ 4 luotettava
☐ 1 arviointimenetelmä epäselvä ☐ 2 f) ☐ 3 ☐ 4 selkeä
☐ 1 käsitteiden määrittelytaulukko epäselvä ☐ 2 g) ☐ 3 ☐ 4 selkeä

<p>☐ 1 kyselylomakkeen kohdat epäselvät</p> <p>h) ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 selkeät</p>
<p>☐ 1 elementtien tulkintakalvo epäselvä</p> <p>i) ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 selkeä</p>
<p>☐ 1 pisteytyslomakkeen käyttö epäselvää</p> <p>j) ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 selkeää</p>
<p>Mitä muuta haluat sanoa?</p>

III. LEIKKIMIELISYYDEN ARVIOINTIVÄLINEEN KÄYTÖN OPASTUS

<p>Opastuksen tavoitena oli antaa opastettavalle valmiudet käyttää arviointivälinettä työssään.</p> <p>Opastuksen jälkeen opastettava saa käyttöönsä opastusmateriaalit sekä suomennetun Leikkimielisyyden arviointivälineen. Opastuksen on tarkoitus innostaa ja motivoida opastettavaa välineen käyttäjäksi.</p>
<p>9. Saavutettiin tämä tavoite?</p> <p>☐ Kyllä ☐ Osittain ☐ Ei</p>
<p>Mitä jäi mielestäsi puuttumaan?</p>
<p>10. Arvioi opastusta tarkemmin</p>
<p>Opastuksen sisältö</p> <p>> ☐ 1 turhauttava ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 mielenkiintoinen</p>

Opastuksen sisältö
☐ 1 ei hyötyä työssäni > ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 hyödyllinen
Opastuksen sisältö
☐ 1 liian teoreettinen > ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 käytännönläheinen
Opastuksen sisältö
☐ 1 vaikeasalkoinen > ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 selkeä
Opastuksen sisältö
☐ 1 antoi liian vähän tietoa > ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 antoi riittävän tiedon
Oma panokseni opastuksessa
☐ 1 oma aktiivisuus vähäistä > ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 osallistuin aktiivisesti
Opastuksen kesto
☐ 1 liian lyhyt/pitkä > ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 sopiva
Etenemisrytmi
☐ 1 kiireinen/pitkäväteinen > ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 sopiva
Opastuksen järjestelyt
☐ 1 heikosti hoidettu > ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 hyvin hoidettu

Opastuksen järjestelyt

- 1 materiaali hyödytön
- > 2
- 3
- 4 hyödyllinen

Opastajat

- 1 eivät hallinneet asiaansa
- > 2
- 3
- 4 hallitsivat asiaansa

11. Mitä muuta palautetta haluat antaa opastuksesta?

12. Saitko opastuksessa valmiudet käyttää Leikkimielisyyden arviointivälinettä?

- Kyllä
- Ei

Kuvaa ne tekijät, jotka opastuksessa edistivät välineen käyttöönottoa.

Mikä tai mitkä tekijät opastuksessa olisivat olleet avuksi välineen käyttöönotossa?

13. Arvioi kuinka hyvin olet pystynyt siirtämään opastuksessa oppimasi käytäntöön.

- 1 huonosti
- > 2
- 3
- 4 erittäin hyvin

14. Oletko hyödyntänyt mahdollisuutta kysyä neuvoa tarpeen vaatiessa?

- Kyllä
- En

Jos et, niin miksi?

IV. OMA TYÖYHTEISÖ

15. Miten työyhteisössäsi suhtauduttiin uuden arviointivälineen käyttöönottoon?

16. Sopiiko Leikkimielisyyden arviointiväline työyhteisösi asiakkaiden arviointiin?
☐ Kyllä ☐ Ei
Perustele
17. Oletko saanut työtovereitasi tukea Leikkimielisyyden arviointivälineen käyttöönotossa?
☐ Kyllä ☐ En
Jos olet, niin millaista?
18. Miten aikataulusi on vaikuttanut arviointivälineen käyttöönottoon?
a) ☐ 1 aikaa ollut vähän ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 aikaa ollut riittävästi
b) ☐ 1 perehdyin vapaa-ajalla ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 työaika salli perehtymisen
19. Mitkä muut tekijät edistivät arviointivälineen käyttöönottoa?
20. Mitkä muut tekijät estivät arviointivälineen käyttöönottoa?
Tietojen lähetys
<input type="button" value="Tallenna"/> <input type="button" value="Esitäyttö URL"/>

Kiitos vastauksistasi!

*Lomake tehty mukailen Nevalaisen (2007) Hyvän implementoinnin mallin kyselylomaketta.

*Nevalainen, Marja 2007: Hyvä ilmentointi. Kulttuurista toiseen siirrettävän menetelmän käyttöönottoprosessi. Pro gradu –tutkielma. Terveystieteiden laitos. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto.